

Debreceni Egyetem
Informatikai Kar
Könyvtárinformatikai Tanszék

A gyermek és a mese kapcsolata
Felmérés 8-11 éves nagykőrösi diákok körében
Szakedolgozat

Témavezető:

Suppné Dr. Tarnay Györgyi
egyetemi adjunktus

Készítette:

Kőpataki Krisztina
informatikus könyvtáros
szakos hallgató

Debrecen

2008.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
A mese	3
Mesejellemezők	6
A mese funkciói.....	10
Milyen mesét olvassunk a gyerekeknek?.....	11
Életkori sajátosságok és a hozzájuk tartozó irodalom	12
A felmérés	
A város rövid bemutatása	16
Az iskola	18
A vizsgálat módszere	18
Mintavétel	19
A vizsgálat eredményei	
A gyerek családban elfoglalt helye.....	20
Időbeosztás.....	21
Az olvasás	22
Mesék a gyermek életében	28
Szabadidő.....	44
A könyvtár a gyermek életében.....	46
Összegzés	50
Irodalomjegyzék.....	54
Mellékletek	
Kérdőíves interjú.....	55
Interjú Sipos Ildikó gyermekkönyvtárossal.....	59
Petőfi Sándor Általános Iskola és Diákotthon könyvtára.....	61
Válogatás a „Mesés barkácsoló” című pályázat alkotásaiból.....	62

Bevezetés

Akármilyen szakmai fórumon, vagy szakmai beszélgetés során is a leggyakrabban felmerülő kérdés a mai gyerekek olvasottságának hiánya, valamint, hogy egyre több a szakemberek szerint a problémás gyerek, akik agresszívek, tanulási nehézséggel küzdenek. Mi lehet ennek az oka?

Véleményem szerint ezeknek a problémáknak a gyökere abban rejlik, hogy a globalizáció megállíthatatlanul hatalmába kerítette az egész világot.

A globalizáció nem új keletű jelenség, egyidős a civilizációval. A nagy hódító háborúk természetes velejárója volt, hogy a győztes csapatok letelepedtek a meghódított területeken, nyelvüket és kultúrájukat ráerőltették a legyőzöttekre. Magyarországon részünk volt már tatár, török, osztrák, német és szovjet uralomból. Most az amerikai típusú életforma és a média agresszió fenyegeti létünket. A mai globalizáció elsősorban az életmódra és a mentális egészségre hat, ezért különösen a gyerekekre veszélyes. A globális verseny főleg a javak megszerzése körül mozog. A nevelést és a szeretetteljes együttléteket felváltotta az étellel, itallal, ruhával való ellátás szemlélete, amiben egyre több szülő feladatát kielégítve látja. A családok alig vannak együtt, hiszen meg kell keresni a megélhetésre fordítandó összeget. A gyerekek elmagányosodnak, és idejük nagy részét a számítógép és a televízió előtt töltik. A számítógép virtuális valósága és a televízió képi világa uralja a gyerekek életét.

Mi nyújthat ebben a felfokozott világban biztonságot, kapaszkodót a gyermeknek?

A mese. A mesének egyfajta terápiás értéke van, a mindennapi életben mentálhigiénés szerepet töltött be mindig is.

A kérdés már csak az, hogy a mai gyerekek találkoznak-e igazi mesékkal.

Dolgozatom első felében igyekszem bemutatni magát a mesét, és a mese terápiás értékeit. A második felében pedig azokra a kérdésekre keresem a választ 8-11 év közötti gyerekek körében, hogy jelen van –e az életükben a mese csodája, milyen mesékkal találkoznak, és milyen formában érintkeznek velük.

A mese

A mese a legősibb műfajok egyike. Csodás, valószerűtlen elemekkel átszótt, általában fikatív időben és térben játszódó, szerencsésen, örömteli eseménnyel végződő történet.¹

A mese eredendően nem gyerekeknek szól, csak a 19. század hozta magával a nagy fordulatot. A modern mesekutató már hosszú ideje tudja, hogy a meséket régen felnőttek mesélték felnőtteknek. A hallgatók akkoriban éppolyan spontaneitással és odaadással éltek ebben a képi világban, mint ma a gyerekek. Ha körülnézünk, a keleti és déli országokban még felleljük azt a szokást, hogy a felnőttek körében ismert mesék és történetek az emberek közt cserélődnek. A mesét a történelem szülte meg és formálta a maga képére és hasonlatosságára. A korok mint geológiai rétegek őrződtek meg benne, hogy tanúskodjanak az ember útjáról, színes szavakba foglalta a történelmet. A megváltozott tájban, és a megváltozott társadalomban új mesék születnek, a régi mesék újfajta elemekkel gazdagodnak. Mesék már a mágia és a mítoszok korában is léteztek. Születésről és halálról, szerelemről és szenvedésről, bátorságról és kétkedésről, felnőtté válásról és tévelygésekről szólnak ezek a mesék, mindarról, amit a törzs, a nép és az egyes ember életében fontos megtanulni. Ezek kincsestárát a feudális középkor sok új elemmel gazdagította: várak, királyok, kóbor lovagok, rabul ejtett grófkisasszonyok lépnek be a történetekbe. Az újkor hajnalán újabb motívumokkal gyarapodott a mese, új tartalmi elemekkel, új helyszínekkel, új szereplőkkel, újszerű hangvétellel színesedett. Az üveghegyek, az elvarázsolt erdők helyére városok épültek, piacokkal, kocsmákkal műhelyekkel, üzletekkel, takaros házacskákkal, melyekben kalmárok, kézművesek laktak, zsugori, vén férjek oldalán kikapós menyecskék, akik pajkos diákokkal, furfangos katonákkal éltek világukat férjük távollétében. Ezekben az elbeszélésekben megváltozott keretben, más szereplőkkel ugyan, mégis a mese normái szerint működő világban találjuk magunkat.²

Honti János mesekutató szerint a mese elemei sokkal régebbiek, mint maga a mese. Ezeknek az elemeknek elrendezése, a szerkezet teremti meg a mesét. Amikor mesei elemekről szólnak, azokra az elemekre kell gondolnunk, amelyekből a mese

¹ Csorba Piroska: Műnemek és műfajok. Miskolc: Szeptember kiadó, 2002. p. 119.

² Petrolay Margit: Könyv a meséről. Budapest: Trezor Kiadó, 1996. p. 5-10.

építkeznek: a mese szereplőire, a mesék színhelyére, a mesében előforduló tipikus helyzetekre, tárgyakra és csodás eseményekre.

A mese az idő beláthatatlan mélységeiből meríti nyersanyagát, ismeretlen utakon vándorol országról országra, áttörve a nyelvek határait, áthatolva kultúrák áthatolhatatlan várfalain. Megpihennek azokon a helyeken, ahol még szívesen látják őket, alkalmazkodnak a helyi hagyományokhoz, formálódnak, egybeolvadnak más mesékkal, s lesz a világvándorból magyar mese, spanyol mese vagy éppenséggel egyiptomi mese. Ugyanakkor minden mese rokona a többinek, mert az ember akiről a mese szól, mindenütt élni akar, és vágyik egy jobb és igazságosabb életre. Vagyis az ember egyetemes problémáit tárja a mese befogadója elé, aki a királyfiak, vándorlegények küzdelmeiben a saját személyes keserveit éli át, s a szegénylegény győzelmén örvendezve merít erőt a maga mindennapi harcaihoz. Ugyanezért vált napjainkra a gyermekek műfajává, akiket a felnőtt világgal szemben átélt kiszolgáltatottságból szabadít fel a mesei igazságszolgáltatás.³

A mese a csodák, a fantázia birodalmát képviseli, és ez a közeg sok rokonságot mutat a gyermekek világával. A kisgyermeknek is nap mint nap sok konfliktussal kell szembenéznie. A felnőttektől folyton azt hallja: „ezt kell tennie, azt nem szabad!” A mesékben is van ilyen: „szedd ki a kemencéből a kenyeret!”, „az utolsó szobába be ne merj menni!” . A mese hőséneknak sokféle elvárásnak kell megfelelnie, és egy kisgyermeknek szintén.⁴

A gyermek gyakran érzi életét kuszának, és ezért különösen rá van szorulva arra, hogy megértse, hol a helye ebben a bonyolult világban, ahol neki valahogy boldogulnia kell. A magány és az elszakadás kétségbe ejti, gyakran fél. Ezeket az érzéseket sokszor nem tudja szavakban kifejezni, legfeljebb közvetett módon: fél a sötétségtől vagy valamilyen állattól. Segíteni kell neki, hogy összefüggéseket találjon és eligazodjon érzései labirintusában. A mesemondás és mesehallgatás közben átélhetővé válnak a személyiség legmélyebb rétegei is, és lehetőség teremődik a legnehezebb kérdés megválaszolására is: ki vagyok én? Mindannyian hősök vagyunk a saját élettörténetünkben, és vannak élethelyzetek, amelyekben ugyanazok történnek velünk, mint a mesék hőseivel.⁵

³ Petrolay Margit: Könyv a meséről. Budapest: Trezor Kiadó, 1996. p. 11-13.

⁴ Bimbó Zoltánné: Tükröződő holdmesék. Eger: Ignác Kiadó, 2003. p. 14.

⁵ Boldizsár Ildikó: Mesepoétika. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2004. p. 14.

A mesék sokféle érzelmek megmutatására alkalmasak, és hozzásegítik a gyermeket ahhoz, hogy ezeket az érzelmeket újra és újra átélhesse, megtapasztalhatta. A mesék segítségével átélheti saját sorsát, miközben nem róla szól a történet, nem vele történnek meg a dolgok, s így nem is kell tőle félnie, mint a valóságban. Például ott bujkálhat a gyermekben a félelem, hogy a szülők elhagyják, mert valamiért nem kell, mint a Jancsi és Juliskában. Milyen jó, hogy ez csak a mesében van így, s ott is végül minden jóra fordul. A kisgyermek számára a világ tele van érthetetlen és csodás dolgokkal, legyőzhetetlen helyzetekkel, akár csak a mesékben. A történetekben mindig a legkisebb győz. Jó érzés általa megélnie a győzelmet, s vele azonosulva a gyermek kompenzálni tudja kisebbrendűségét.⁶

A gyermek figyelmét az olyan történetek kötik le legjobban, amelyek szórakoztatják és felkeltik kíváncsiságát. De életét csak akkor gazdagítja, ha mozgásba hozza képzeletét, ha fejleszti intellektusát, ha eligazítja érzelmeiben, ha megbékíti félelmeivel és vágyaival, ha elismeri nehézségeit, és ugyanakkor megoldásokat is kínál problémáira. Azaz, ha egyszerre reagál személyiségének minden megnyilvánulására, mégpedig olyan módon, hogy teljes mértékben elismeri a gyermek problémájának komolyságát, és egyben erősíti a gyermek bizalmát önmagában és jövőjében.

A mesék fontos mondanivalót hordoznak a tudatos, a tudatelőttés és a tudattalan tartalmak számára, bármilyen szinten is működjenek az adott időben. Olyan egyetemes emberi problémákat vetnek fel, amelyek főként a gyermeket foglalkoztatják, így a mesék a gyermek bimbózó énjéhez szólnak, bátorítják fejlődésében, és ugyanakkor enyhítenek a tudatelőttés és tudattalan feszültségeken. Amint a történetek kibomlanak, a tudattalan feszültségek a tudat számára hitelessé válnak, és felmerül, hogy közülük esetleg ki is lehet elégíteni azokat, melyek összhangban vannak az én és a felettes én kívánalmaival. A mese sikerének a titka, hogy mindig a gyermek valóságos lelki és érzelmi színvonalán fejt ki hatását, úgy tud beszélni a súlyos belső feszültségekről, hogy a gyermek öntudatlanul is megérti. Azonban, hogy megbirkózhasson azzal, ami a tudattalanjában történik, értenie kell, mi megy végbe a tudatos énjében. Ehhez a megértéshez, és ezáltal a szembenézés képességéhez ábrándok szövögetésével juthat el, melynek során történetfoszlányok kitalálásával, ismételtetésével, rendezgetésével próbál reagálni a tudattalan

⁶ Bimbó Zoltánné: Tükröződő holdmesék. Eger: Ignác Könyvkiadó, 2003. p. 14.-15

feszültségekre. Azaz a tudattalan tartalmakat tudatos képződéssé alakítja, képes foglalkozni ezekkel a tartalmakkal. A mesék értéke felbecsülhetetlen, hiszen olyan új területeket nyitnak meg a gyermeki képzelőerő előtt, melyeket magától nem fedezhetett volna fel, valamint a mesék formája és szerkezete mintául szolgálhat a gyermek álmódosásához, és ezek segítségével végül életét is jobb irányba terelheti. A tudattalan viselkedésünket erőteljesen befolyásolja. Ha a tudattalant elfojtjuk, akkor a tudattalan elemek származékai előbb-utóbb előntik a tudatot, ha pedig nagy erőfeszítések árán kordában tartjuk őket, a kényszerű és szigorú fegyelem súlyosan károsíthatja a személyiséget. Ha viszont a tudattalan bizonyos fokig mégis bejutna a tudatba, és a képzelet megmunkálhatja, csökkenhet annak a veszélye, hogy kárt okoz. A szülők nagy része úgy gondolja, akkor cselekszik helyesen, ha távol tartja gyermekét a tulajdon gyötrő gondjaitól, szorongásaitól és csak az élet napos oldalával ismerteti meg. De az egysíkú tápláléktól egysíkú lesz a lélek, valamint a való élet sem csupa napfény. Freud útmutatása szerint is az ember csak úgy csikarhat ki valami értelmet az életéből, ha bátran szembeszáll a leküzdhetetlennek látszó akadályokkal. Változatos formában ezt a mondanivalót közvetítik a mesék is a gyermekeknek: az életben a súlyos nehézségeket nem lehet elkerülni, hanem küzdeni kell ellenük, ez a harc szorosan kapcsolódik az emberi léthez, de ha kitartóan szembeszállunk a váratlan és gyakran igazságtalan megpróbáltatásokkal, végül túljuthatunk minden akadályon. A mese nyíltan szembesíti a gyermeket az alapvető emberi létfeltételekkel, s megkülönböztetett figyelemben részesíti az élet fordulópontjait: születés, esküvő, halál stb.⁷ A mese minden szituációt leegyszerűsít, így a gyermek a kérdés lényegével szembesül.

Mesejellemzők

Az idők során a meséknek számos állandó jellemzője alakult ki és hagyományozódott tovább. Jellegzetes meseszereplők a képzeletbeli lények (sárkány, boszorkány, tündér, varázsló, törpe stb.), csodás tulajdonságokkal felruházott élőlények, tárgyak (beszélő állatok, hétmérföldes csizma stb.), és a reális világ általános névvel megnevezett, nem egyénített szereplői (az öreg király, a juhász, a legkisebb szegénylegény stb.) .

⁷ Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest: Corvina, 2004. p. 9-13.

Alakjait határozott vonalakkal rajzolja meg, a részletek közül csak a legfontosabbakkal foglalkozik. Szereplőiben kevés az egyéni vonás, inkább típusokat képviselnek. A jó és a rossz szinte minden mesében alakot ölt valamelyik szereplőben, és megnyilvánul tetteiben, ez az erkölcsi probléma, a kettősség jelen van a való életben is. A gonoszoknak is van bizonyos vonzereje - ezt szimbolizálja a nagy hatalmú óriás vagy a boszorkány varázsereje - és átmenetileg gyakran felülkerekedik. A gonosz a történet végén mindig elnyeri a büntetését, de mégsem ez adja a mesében az erkölcsi élményt. Nem a büntetés vagy az attól való félelem riasztja el a leghathatósabbban az embert a bűntől, hanem az a meggyőződés, hogy nem éri meg. A mesék is ezt közvetítik: ezért jár póruul mindig a rossz. Az erkölcsi tudatot fejleszti a hős személyes vonzereje is, azé a hősé akinek sorsával és küzdelmeivel a gyermek azonosulni tud. Képzeteiben együtt szenvedni át a hőssel a megpróbáltatásokat, és együtt is győzedelmeskedik vele, amikor a jó elnyeri jutalmát. Az azonosulást a gyermek maga kezdeményezi, és a hős külső és belső harcai vésik bele az erkölcsi törvényt.

A mesealakok nem egyszerre jók és rosszak, úgy mint az ember. A mesékben ugyanaz a szélsőségesség uralkodik, mint a gyermeki gondolkodásban. Minden ember vagy jó, vagy rossz, az egyik nővér kedves és szorgalmas, a többiek gonoszak s lusták, nincs átmenet. A valóságos emberekhez hasonló, bonyolult és életszerű figurák által a gyermek nem tudná megérteni olyan könnyen a jó és a rossz közötti különbséget, mint a szélsőséges jellemek segítségével. Az árnyalatokkal még várni kell, amíg a pozitív azonosulások talaján kialakul a viszonylag stabil személyiség, s megérti, hogy az emberek között nagy különbségek vannak, és mindenkinek választania kell milyen akar lenni. Igazából a gyermek nem is annyira a jó és a rossz között választ, hanem az alapján választja ki a hősét, hogy ki kelt benne rokonszenvet vagy ellenszenvet. Minél egyszerűbb és érthetőbb a jó hős, annál könnyebb azonosulnia vele. Téves elgondolás, hogy a gyermek a jóság miatt akar azonosulni a hőssel. A hős szerepe és helyzete vonzza. Nem az a kérdés merül fel benne, hogy „jó akarok-e lenni”, hanem az, hogy „kire szeretnék hasonlítani”, s a választ azzal adja meg, hogy teljes mértékben beleéli magát valamelyik hős szerepébe.

Az amorális mesékben nem találkozunk a jó és a rossz szembeállításával, nem úgy fejlesztik a gyermek személyiségét, hogy a jó és a rossz közötti választás elé állítják,

hanem reményt keltenek benne. Reményt, hogy az életben a leggyengébbek is boldogulhatnak, mint például „Az égig érő paszuly” hőse, aki ellopja az óriás kincsét.⁸ A mesékből többek között az is megtanulható, hogy a nőknek egészen máshogy kell viselkedniük, más életstratégiákat kell választaniuk mint a férfiaknak: nem a bátorságukról kell elsősorban számot adniuk, hanem arról hogy milyen eltűnt vagy rejtett értékeket kell visszahozniuk és őrizniük a világban a harmónia megteremtése vagy fenntartása érdekében. Ezzel szemben a férfiakra egészen más próbák várnak a mesékben. A legismertebb férfi mesehősök a sárkányölő vitézek, akik úgy tesznek rendet a világban, hogy megszabadítják az elrabolt égitesteket és az elrabolt királykisasszonyokat a szörnyetegtől, azaz két nagyon fontos cselekedetet hajtanak végre annak érdekében, hogy lakhatóvá tegyék a világot: megtisztítják a világot attól ami nem odavaló, s visszaszerzik azt ami valaha odavaló volt. Az emberek különbözőek, így a sárkányölő hős szerepe sem illik minden férfihoz. A férfiak mesebeli feladatai közé tartozik az is, hogy meg kell nevetetniük egy királykisasszonyt, azaz fel kell őt szabadítaniuk érzelmileg, vagy ha valamelyik férfi hősnek lustaságból jutott túl sok, az a feladata, hogy legyőzze saját gyöngeségét. Összefoglalóan azt is mondhatnánk, vannak olyan típusú hősök, akiknek a világ működésében keletkezett egyensúlyzavart kell helyreállítani, míg más hősöknek a saját személyiségükön belül megbomlott egyensúlyt kell rendezniük. De minden mesehős keményen megdolgozik a sikerért, és eközben gyanakvó, sőt bizalmatlan is lehet, megsebesülhet vagy többször meg is halhat, a lényeg viszont az, hogy túljut minden megpróbáltatáson, le kell győznie önmagát. Igaz, gyakran a mesékben sem sikerül elsőre kiállni a próbát: a sikertelenül próbálkozó két nagyobb testvér nem mást szimbolizál, mint ugyanazon személyiségnek (a legkisebb fiú) az éretlen változatát. A téves utak korrigálhatók, a rossz jóra fordítható, de a helytelen választásokból okulni kell, harmadszorra már senkinek sem szabad hibáznia.

A női mesealakoknak nem a sárkánnyal kell megküzdeniük, de legalább annyi megpróbáltatást kell kiállniuk mint a sárkányölő hősöknek. Nagyon sokszor jut nekik az önzetlen segítő szerepe. Ők mutatják meg az eltévedt hősnek a helyes utat, s ők látják el jó tanáccsal, ha bajba kerül. Veszélyek is leselkednek a nőkre a mesékben: az egyik lányt mostohaanyja akarja féltékenységből meggyilkolni, a másikat mostohatestvérei irigysége gyötri. A nők leggyakrabban azzal a hősnővel

⁸ Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest: Corvina, 2004. p. 15-16.

azonosulnak, aki rengeteg szenvedést visel el azért, hogy megválthassa hollóvá változtatott hét fivérét. Azaz képesek arra, hogy visszahozzanak olyan szellemi és lelki tartalmakat a világba, amelyek valaha jelen voltak, aztán valaki elvarázsolta, vagy éppen hollóvá változtatta. A nők képesek arra, hogy bármilyen nehézség árán, de újra emberivé tegyék a világot.⁹

A mesék jellegzetes eseményei az átváltozások, például a boszorkány különféle alakokat ölthet, a rozzant gebéből táltos lesz, a tükörből tó. Jellemző a mesebeli történésekre még, hogy a főhősnek bizonyos akadályokat kell leküzdenie, hogy célját elérhesse. Meg kell küzdenie csodás lényekkel, vagy meg kell szereznie bizonyos elrejtett vagy távoli dolgokat.

A mesékből a részletes természetrajz hiányzik, csak néhány vonás idézi föl a tárgyi, emberi, időbeli környezetet. A mesebeli történések idejéről csak annyit tudhatunk meg, hogy egyszer volt. Az idő a valóságos időhöz képest elképesztő, hiszen három nap a mesében már egy esztendő.

A történetek befejezésének alaptörvénye az ember örök vágyát idézi, azaz a jók elnyerik jutalmukat, a gonoszok pedig megbűnhődnek.

Visszatérő, klasszikus kifejezések a mese egész részében előfordulhatnak. Ilyen például a mesék kezdetén az „Egyszer volt, hol nem volt...”, a mese belsejében például a „Ment, mendegélt” vagy „Hol jársz itt, ahol a madár sem jár?”. A mese befejező mondatai a leggyakrabban: „Itt a vége fuss el véle”, „Még ma is élnek, ha meg nem haltak...”.

Jellemző motívumai még a meséknek a meseszámok. Ilyen például a három, hét, tizennégy, huszonegy.

A mesei szerkezetben rejlő hasonlóságok ellenére nincs két egyforma mese: ugyanazt a problémát mindegyik történet másképpen dolgozza fel. Azt viszont nem szabad szem elől téveszteni, hogy a történet elején megbomlott egyensúlyt helyre kell állítani. A mese terápiás értéke is abban rejlik, hogy minden történet az egyensúlyhoz vezető utat mutatja be, mégpedig azzal az üzenettel, hogy nem megszenvedni kell az egyensúly megbomlását, hanem helyreállítani.¹⁰

⁹ Boldizsár Ildikó: Mesepoétika. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2004. p. 14-16.

¹⁰ Boldizsár Ildikó: Mesepoétika. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2004. p. 21.

A mese funkciói

A mese nem csak szórakozást nyújt a gyerekeknek, hanem nagyon sok szinten szól hozzá, sokféleképpen gazdagítja életét. Bruno Bettelheim szerint a mese intellektuális szinten gondolkodásra, képzelőerő fejlesztésére és önismeretre ösztönöz, emocionális szinten nem csak a feszültséget oldja, hanem megtanít valakivel azonosulni is. Szociális szinten alkalmas humán értékek, erkölcsös viselkedés kódjainak megtanítására, valamint, hogy a gyermek elsajátítsa az elbeszélői nyelvet, kifejezési formát, amely ösztönzi egyéb irodalmi alkotás létrehozására is.¹¹

Azt már láthattuk, hogy a mese nagyon komolyan veszi a gyermek félelmeit, nevén nevezi őket, nyíltan kimondja, azonkívül megoldást is javasol a problémáira, s ezáltal csökkenti a benne levő feszültségeket. A fentiekben azt is összegeztem már, hogy a mese által a gyermek megtanulhat különbséget tenni a jó és a rossz között, a katarzis élménye morális téren is fejlesztő hatású, valamint érintőlegesen már megemlítettem azt is, hogy a mese szerkezete mintául szolgálhat a gyermek álmodozásához. De fontos hangsúlyozni, hogy a mese mennyire fontos a gyermeki képzelőerő fejlesztésében. Amikor a kisgyermek mesét hallgat, nagyon intenzív belső fantáziamunkát végez. El is képzelet, amit hall, a szó mögé gazdag belső kép épül. Nagyon fontos lenne, hogy a szülő által mondott mesét vagy a gyermek önálló meseolvasását ne szorítsák ki a televízió, videón nézett mesefilmek. Általuk a gyermek kész képet kap, nincs szükség arra, hogy fantáziájával megteremtse, belső képpé varázsolja a hallottakat, olvasottakat, ezáltal sivárabb lesz egy-egy szó belső tartalma.¹²

A mese fejleszti a fantázián kívül a gyermek figyelmét, szóbeli kifejezőkészségét, szókincsét, emlékezetét. A mesemondás nagyon sok alapot nyújthat a gyerekeknek az iskolában is. Már az olvasástanítást megelőzően, a szókincsfejlesztésben, a mondat- és szövegalkotásban felhasználják azokat az élményeket, azokat a meséket, amelyeket a családból, óvodából hoznak magukkal a gyerekek, hogy a

¹¹ Boldizsár Ildikó: Mesepoétika. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2004. p. 18-19.

¹² Bimbó Zoltánné: Tükröződő holdmesék. Eger: Ignác Könyvkiadó, 2003. p. 15

későbbiekben képesek legyenek a látott, tapasztalt minták alapján teljes történeteket megalkotni, hogy ők is tudjanak mesét írni.¹³

A mese nem azért varázsolja el csupán az embert, mert pszichológiai igazságokat fogalmaz meg, hanem, azért mert irodalmi értékei vannak, műalkotás. A meseolvasással, mesehallgatással megalapozhatjuk a gyermek szépirodalom iránti fogékonyságát, és az olvasáshoz való pozitív viszonyát.

Minden történet megélése, megértése akkor teljesebb, ha nemcsak a hallás, látás, olvasás van jelen a mesével való találkozásakor, hanem az egyéb érzékeket is megmozdítjuk. Azaz játsszuk el a gyermekkel a mesét, beszéljük meg a történetet, vagy rajzolja le, készítsen illusztrációt a meséhez. A játék, a gyermeki fantázia igénybevétele nagyban segít abban, hogy az olvasottak igazi élménnyé váljanak.

Milyen mesét olvassunk a gyerekeknek?

Ahhoz, hogy a mesének pozitív hatásai érvényesülhessenek, meg kell válogatni a gyerekeknek szánt meséket. Hogy egy gyermeknek egy adott életkorban, melyik mese a legfontosabb, teljességgel attól függ, hogy éppen hol tart lelki fejlődésében, hogy éppen milyen problémák foglalkoztatják. Nem tudhatjuk, hogy a gyermeknek melyik életkorban melyik mese jelenti a legtöbbet, így nem is dönthetjük el, hogy a sok mese közül mikor melyiket mondjuk el neki. A szülő persze általában azt a mesét mondja vagy olvassa fel először a gyermekének, amelyik tetszik neki, vagy amelyiket ő is szeretett gyerekkorában. Ha a gyermeket nem köti le a történet akkor ez már jelzi, hogy nem ez a megfelelő mese a számára, életének ebben a szakaszában ezek a motívumok és témák még nem fontosak a számára. Ilyenkor a legjobb, ha a következő alkalommal már más mesét mesélünk neki. Ha valamelyik mese fontos lesz a számára megtudjuk spontán reakcióiból, és újra és újra hallani szeretné. Végül eljön az idő, amikor a kedvenc meséjéből a gyerek már mindent magába szívott, vagy már más problémák foglalkoztatják, melyeket más mesék fejeznek ki jobban. Már nem érdekli a régi mese, sokkal jobban élvezi az újat. A lényeg, hogy a mesék kiválasztásában mindig kövessük a gyermek kívánságát. Ha rá is jövünk, hogy a gyermeknek miért fontos az adott történet, ne akarjuk megbeszélni vele. A gyermek

¹³ Gasparicsné Kovács Erzsébet: A mese szerepe az anyanyelvi nevelésben = Könyv és Nevelés. 9. évfolyam, 2007. 3sz. p. 103.

számára is fontos, hogy legbelső gondolatait csak akkor ismerheti meg más, ha ő úgy dönt. Ha pedig a gyermeknek megmagyaráznánk, hogy miért olyan magával ragadó a történet, szétrombolnánk a mese varázsát, amely nagyrészt éppen abból fakad, hogy a gyermek nem igazán érti, miért is tetszik neki annyira. Ha a varázslat megszűnik a mese már nem képes segíteni abban a gyermeknek, hogy egyedül oldja meg azt a problémát, amelyre épp a mesében ismert rá. A felnövés során az embernek fontos, hogy úgy találja meg élete értelmét és belső biztonságát, hogy személyes problémáit megérti, és a maga erejéből meg is oldja.¹⁴

Amikor mesélünk a gyermeknek, az együttlétet is jelent. Közös utazást egy különleges világba, ahol együtt élhetünk át sok csodát, izgalmat. A meséhez kapcsolódó együttes élmény olyan közelséget, intimitást jelent, ami jótékonyan befolyásolja a mesét hallgató gyermek és a mesélő felnőtt kapcsolatát. S ez az együttlét a gyermek számára mindennél fontosabb.

Életkori sajátosságok és a hozzájuk tartozó irodalom

Sok kutatási eredmény bizonyítja, hogy nagyon fontos a kommunikáció az anya és a magzat között már születés előtt. Ajánlatos, hogy beszéljen az anya a bébihez a hasában, énekeljen, verset, mesét mondjon stb. A magzat visszajelez és vizsgálatokkal bizonyított, hogy az így megszületett gyermek fogékonyabb.

Az olvasóvá nevelést nem lehet elég korán elkezdni: 1 éves kor előtt, mikor már tárgyakat fog a gyerek, fontos, hogy olyan dolgokat adjunk a kezébe, melyek a könyvekre hasonlítanak, ettől lesz természetes számára, hogy egy ilyen típusú, alakú tárgy fontos neki. Már a 2 éves gyermekek is szívesen hallgatnak mesét, de őket még nem annyira a tartalom köti le, mint a jó hangzás és a felnőttel való kapcsolat fenntartása. 2 év körül, amikor már biztosan jár a gyerek, a játékos ösztön jellemző, ekkor már odaadhatóak nekik a képes leporelló kiadványok. Ezekben egyszerű vonalakkal megrajzolt képek legyenek, olyan tárgyokról amik körülveszik őt, ezáltal megtanulja a kapcsolatot a valóság és a könyvek között. Fontos a hasonlóság, ettől alakítja ki ugyanis a kapcsolatot. A tárgyak után már ábrázolhatnak a képek élőlényeket, főleg állatokat, olyanokat, melyek körülötte is vannak. Körülbelül 3 éves korig a gyermek szókinccse és fantáziája még szegényes ahhoz, hogy olyan dolgokat

¹⁴ Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest: Corvina, 2004. p. 22-23.

képzelsen el, amelyeket ő maga nem élt át. Ezért a 3 (néha 4) éves gyermeket elsősorban a saját életével kapcsolatos dolgok foglalkoztatják. Nagyon fontosak a színek, ekkor már utánozza a gyerek a rajzokat, színeket és ezt mutatni is kell nekik. A vizuális kultúra mellett az akusztikus kultúra is fontos: mondókák, gyerekdalok, ezek elmondása, lejátszása ajánlott. Ekkor kell elkezdni a memória fejlesztését is, rövid mondókák tanítása itt már lehetséges. Először az utánczás jelenik meg, majd az értelmezés. A gyermeklélektan a Bühler házaspár nyomán három nagy mesekorszakot különböztet meg. Ezt a kezdeti időszakot „Paprika Jancsi-korszaknak” nevezték el.

A gyermekek 4 éves kor után válnak igazi meseélvezőkké, amikor már fantáziájuk és szókincsük is elég fejlett ahhoz, hogy a mesevilág csodálatos alakjait elképzeljék, és ezáltal igazi élményhez jussanak. Ekkor kezdődik a mesekorszak, mely 12-14 éves korig is eltarthat.

5-6 évesen képesek lesznek a gyermekek megkülönböztetni a fantáziát és a valóságot. Ez azt jelenti, hogy bár a gyermek teljesen beleéli magát a történetbe, azonosul a mesehőssel, de a valóságtól nem szakad el teljesen. Például tudja, hogy az állatok nem változnak emberré, mégis örül, hogy a béka visszaváltozik királyfivá.

8–9 éves korig tart a mesék iránti elköteleződés, ettől kezdve az érdeklődés középpontjába az igaz történetek kerülnek, amik megtörténtek, mégis rendkívüliek. A kettős tudat átalakul, a csodás és valóságos kettőssége helyett a lehetséges és valóságos kettőssége jelenik meg. Ezt a korszakot Robinson mesekornak is nevezik. A kaland, az érzelmesség és az ideálkeresés igénye jelentkezik ebben a korban. A könyvek nem csak a fantázia éhségét elégítik ki, hanem segítenek a serdülés kezdetének indulati feszültségét is levezetni. A korszak végére eldől az is, ki lesz olvasó, könyvtárba járó gyermek.

A mesekorszak nem egységes, több módon tagolható, ha korszaki tagolását nézzük az első korszakra az állatmesék a jellemzőek. Fontos, hogy olyan állatokkal ismerkedjen meg először a gyermek, amik körülveszik, illetve amiket láthat például állatkertben. Ezek az állatmesék rövidek legyenek, mert ekkor még nem képes a gyermek hosszú információ bevitelére. Fontos, hogy legyen története a mesének és jól legyen illusztrálva, a képek nagyobb részt tegyenek ki, mint a szöveg, ami nagybetűvel legyen szedve. A kisgyermek igényli mesekönyvben található képi illusztráció bemutatását. Az állatszereplők emberi tulajdonságokat jelenítenek meg, szelídebb állatok, szelídebb emberi tulajdonságokat. Ettől kialakul az érzelmi

kapcsolat pozitív irányba. Később jöhetnek a negatív tulajdonságú állatok is, negatív emberi tulajdonságokat hordozva. Az állatmesékben az állatok nem sietnek a hősök segítségére, mint a tündérmesékben, hanem egy erkölcsi példázat szereplőiként vannak jelen. A kisebb gyermekek sokszor ismételtetik el ugyanazt a mesét, mert egy vagy kétszeri hallásra még nem fogják fel annak tartalmát, de egyes megragadó mozzanatok alapján megkedvelik a mese hőseit. Ha szükséges akár többször is meséljük el ugyanazt a mesét és beszéljük meg! Fontos, hogy értse a gyerek a mesét, át kell beszélni, ne csak visszamondja, hanem értse is meg.

A második korszakra a tündérmesék jellemzőek. Megjelenik a fantázia szerepe, valós-nem valós elválasztása, csodák. Tulajdonságok, melyekkel az emberek nem rendelkeznek. Jó és rossz tulajdonságok, események is fontosak, a jó győz, de meg kell találni az utat a jóhoz, a győzelemhez. A fantáziafejlesztést segítik ezek a mesék. Az újról mindig van valami elképzelés, ez a kreativitás alapja, nevelni kell a kreativitásra is. Az 5 éves gyermekek már gyakran megváltoztatják a mese tartalmának egyes részleteit. Ebben az elemi kreativitás fejlődésének, valamint az örömkeresés tendenciájának is szerepe van. A gyermek már nem elégszik meg ebben a korban a happy enddel, már a mese középső részén megjelenő konfliktusok ellen is tiltakozik. Az ellen is tiltakozik, hogy a farkas megegye Piroskát és a nagymamát.

A tündérmeséket gyakran varázsmeséknek is nevezik, s ebből kiderül, hogy a megnevezés nem feltételezi minden esetben tündérek jelenlétét ebben a mesetípusban. Varázsszükszöket és csodákat vonultat föl ez a nagyon elterjedt típus. A mesebeli lények általában nem főszereplői a történetnek. Szerepük a hős győzelmének segítése vagy hátráltatása, nemegyszer ők a mesei konfliktusok előidézői. Velük kell megküzdenie a legkisebb királyfinak vagy a szegény ember egy szem fiának, hogy elnyerhesse jutalmát. Gyakran pártfogói, segítői a hősnek, tanácsokkal, bűvös erejű tárgyakkal látják el, kiségitik veszélyes helyzetekből, s olykor szerelmükkel is megajándékozzák őt.

A harmadik korszakra a realiztikus mesék jellemzőek, s az különbözteti meg a tündérmeséktől, hogy nincsenek bennük csodás elemek. Ilyenek a népmesék, melyek valós történelmi korszakban játszódnak, valamikor élt valós személyekkel. E történetek közös sajátága, hogy a szegény és okos, de alacsony helyzetű szereplők kerülnek konfliktusba gazdag, de általában ostoba ellenfeleikkel, s a próbára tevő feladatokat nem csodás segítőtársak támogatásával, hanem ésszel vagy

cselvetéssel oldják meg. Pozitív törekvések vannak benne, melyeket negatív tulajdonságú, rossz emberek akadályoznak. A mese vége itt is jó, de közben vannak nagy veszteségek. Amióta a népmesék megjelentek, folyamatosan viták vannak létjogosultságukat illetően.

Egyesek szerint a népmeséktől meg kell menteni a gyerekeket, mert: feudális környezetben játszódik a mese, olyan szereplők vannak benne, akik idegenek a gyerekek számára, királlyal, hopmesterrel nem találkozhat a gyerek ma. Másik ok, hogy sok rettenetes, agresszív dolog szerepel a mesékben, amiktől kialakul a gyerekekben a félelem. Ma túlhaladott dolgok szerepelnek benne például nincs ma már lefejezés. Az ellenzők harmadik oka pedig az, hogy mindig győz a jó és ez félrevezeti a gyereket

Mások szerint viszont a népmesék kellene, mert ismereteket szerez a gyerek a feudális korról, amikor az iskolában tanulja, már élménynek számít számára, megkönnyíti tehát a későbbi ismeretszerzést. Úgy gondolják, meg kell mutatni a gyerekeknek, hogy van rossz is, vannak negatív dolgok is, fel kell készíteni ezekre is a gyereket. Hogy mindig jó a mese vége pozitív, mert nem keseríti el a gyereket, azt mutatja, hogy a jót valahogy el lehet érni, sok kerülővel, sok veszteséggel igaz, de el lehet jutni a célhoz.

A negyedik korszakra az Andersen típusú mesék jellemzőek. Saját világába vezeti el a gyereket a mese. Oda jön el a csoda, élettelen tárgyakat megelevenít. Míg más típusú mesékben az életre kelt tárgyak, csodatevő eszközök csak segítők a hősöknek, addig itt ezek maguk a hősök. Feledhetetlenül érdekes mesefigurákká avatja például a szegény kis féllábú ólomkatonát, a rátarti teáskannákat, az utcai lámpást. A tárgyak megelevenednek, lélekkel, sorssal rendelkeznek. Közvetítenek egyfajta értékvilágot, bizakodó, reménykeltő életfilozófiát. Vannak ilyen mesék, de nem elég. Ezekben a mesékben kevesebb a borzalom, de azért problémák is fellelhetők bennük, s a gyerek környezetéhez viszonyulnak.

Nagyon fontos, hogy a gyerekek és a mesének kapcsolata legyen, végig kell vezetni ezeken a korszakokon, s a személyiségfejlődés tekintetében fontos a sorrend!

A felmérés

A város rövid bemutatása

A felmérést Nagykőrösön végeztem el, mivel itt élek és dolgozom a városi könyvtárban. Nagykőrös a Duna - Tisza közén, Pest megye déli részén elhelyezkedő mezőváros, Budapesttől 90 km-re délkeletre, a két szomszéd várostól Cegléd-től és Kecskeméttől egyaránt 15 km-re található. Vonzáskörzete viszonylag kicsi, de jelentős a külterületi, tanyás ingatlanok száma. A város lakossága egy 2006-os felmérés szerint 25.556 fő.

A kezdetben hagyományos mezőgazdasági arculatú Nagykőrös az 1950-es években ipari-mezőgazdasági jelleget vette fel, vagyis a korábban mezőgazdaságból élő munkavállalóinak nagy része az ipari üzemekben talált megélhetést. A mezőgazdaságnak továbbra is jelentős szerepe maradt a város életében, ugyanis a létrejövő ipari jellegű munkahelyek elsősorban a mezőgazdaság igényét szolgálták ki, mint például a konzervgyár. A város komoly foglalkoztatási válságba került a rendszerváltás után, amikor az orosz piac összeomlása miatt a város gazdasági életét korábban megalapozó Nagykőrösi Konzervgyár meginogott és töredékére kényszerült csökkenteni az alkalmazotti létszámát. A regisztrált munkanélküliek aránya a TEIR adatbázisa szerint 2003-ban 2,38 % volt. Sokan ingázásra kényszerültek annak érdekében, hogy a saját és családjuk megélhetését biztosítani tudják, elsősorban a fővárosban, valamint a szomszédos megyeközpontban Kecskeméten találtak munkát, s ez nagyban megváltoztatta a családok eddigi életét. Véleményem szerint a napi rendszerességgel történő utazás nagyon sok időt és energiát vesz el egy szülő-től, s ez annak a veszélyét is magában hordozza, hogy gyermekének már nem tudja megadni azt a figyelmet, amire szüksége lenne, s nagy valószínűséggel az esti mesék is elmaradnak a család életéből.

Városunkban 5 óvoda, 6 általános iskola (ebből egy speciális tantervű) 3 középiskola és 1 főiskola működik. A zeneiskola alapfokú művészetoktatást biztosít az ilyen irányú affinitást mutató tanulók számára. A városban számos sportolási lehetőség is fellelhető.

Nagykőrös kulturális életében az Arany János Kulturális Központ a meghatározó, amely különböző rendezvényeknek és színházi előadásoknak ad otthont. A szűkös anyagi körülmények eléggé behatárolják a lehetőségeit. A színházi rendezvények

száma alacsony. Ez azzal is magyarázható, hogy a jegyárak a középosztály rétegei számára majdnem megfizethetetlenek. Falai között több művészeti csoport és kör működik: musical társulat, díszítőművész kör, néptáncscsoport stb. Kiemelném a Kőrösi Garabonciások Gyermekek és Ifjúsági Színháza csoportot. A csoport vezetői egy olyan közösséget kívántak létrehozni, ahol a gyermekek az iskola falain kívül megmutathatják tehetségüket, saját formálódó egyéniségüket, és kreatív ötleteiket is hozzáadhatják a készülő produkcióhoz. A csoport többnyire népmeséket dramatizál, a szerepeket a csoport tagjainak személyiségére alakítják, melyben jól érezhetik magukat.

Egy intézményként, a kulturális központtal összevonva, de önálló épületben működik a városi könyvtár. Külön épületben található a felnőtt és a gyermekkönyvtár. Általános gyűjtőkörű, közművelődési könyvtár, ezért állományát úgy kell gyarapítani, szolgáltatásait úgy kell kialakítani, hogy megfeleljen a széleskörű igényeknek. Fontos megemlítenem, hogy nincs beiratkozási díj, s ennek hatása a látogatók magas számán is érződik. A könyvtár tevékenységében is jelentős szerepet játszanak a különféle rendezvények. Kiemelném a könyvtárban működő Szabó Károly Olvasótársaságot, amely havi rendszerességgel tart író-olvasó találkozót. A gyermekkönyvtár tevékenységéről is elmondható ugyanez. Az író-olvasó találkozóktól kezdve a különböző rajzpályázatokig minden megtalálható. A gyermekrészleg vezetője nagyon jó kapcsolatot tart az iskolákkal, óvodákkal, igyekszik minél többször csoportosan elcsalogatni a gyerekeket, hogy azután már egyedül is bátrabban látogassanak el a könyvtárba. Jelentős a vonzereje a gyermekkönyvtárnak abban a tekintetben is, hogy itt a gyerekek számára ingyenesen biztosítják az internetezési lehetőséget. Nagy népszerűségnek örvendenek az évente megrendezésre kerülő olvasótáborok is.

A közművelődési lehetőségek mint látjuk többé kevésbé kedvezőek, bár azt meg kell jegyezni, hogy 15 km-es körzetben két olyan nagyobb város van, aminek kulturális életével nem versenyezhet. Kecskemét és Cegléd sokkal nagyobb lehetőségeket kínáló programjaival sok nagykőrösi embert vonz. A multiplex moziok pedig egyenesen végzetesek lettek a helyi városi mozira, így ez a szórakozási forma nem érhető el Nagykőrösön.

Összességében elmondhatjuk, hogy Nagykőrös egy csendes, békés alföldi város. Mentesebb az ottani nagy bevásárlóközpontoktól, amelyek a mai ifjúságot annyira vonzzák, s ahol számos személyiségtorzító elem fellelhető. Az itt nevelkedő

gyermekes esélyei jobbak az egészséges szellemi környezethez, mint azoké akik a zsúfolt városokban nevelkednek.

Az iskola

A felmérést Petőfi Sándor Általános Iskola és Diákotthon tanulói között végeztem el. Az iskola a város legnépesebb alapfokú nevelési-oktatási intézménye. Tanulóinak száma: 630 fő. Beiskolázási körzete magába foglalja a városközpont egy részét, a város legnagyobb lakótelepét, külső kerületei egy részét, sőt diákotthona révén a külterületi tanyavilágot is. A régi tanyasi iskolák megszűntek, de a Petőfi iskola keretén belül nyílt egy bentlakásos iskola kimondottan a tanyasi gyerekek számára, akik hétfő reggeltől péntek délutánig az iskolában, illetve a városban tartózkodnak. Ez egy nagyon jó megoldásnak tűnik, de ha mélyen belegondolunk abba, hogy az első osztályos gyerekek szinte átmenet nélkül kikerülnek a családból, a szülők környezetéből, bizony már nem tűnik olyan jónak. Egyfelől biztosítva van a tanulásuk, képzésük, másfelől meg elesnek olyan értékektől, amiket csak a család és a szülők tudnak biztosítani egy gyermeknek. Teljesen osztott, az első évfolyamtól ének-zene, az ötödik évfolyamtól angol, német, a hatodik évfolyamtól informatika emelt szintű, valamint speciális sportoktatást (kosárlabda) is folytat az intézmény. Az iskolában széleskörű, sokszínű tanórán kívüli foglalkoztatási lehetőség működik. A napközis és diákotthonos szervezeti keretek között is, de önálló formában is jelentős mértékű felzárkóztató foglalkozásra van lehetőség. Széleskörű szakköri kínálatból választhatnak a tanulók. A tanulólétszám 30-35%-a vesz részt szakköri foglalkozáson, míg sportfoglalkoztatásban mintegy 30%-uk részesül. Közel 100 tanuló vesz részt zeneiskolai oktatásban, jelentős arányba az iskolába kihelyezett képzésben.

A vizsgálat módszere

A gyermek és a mese kapcsolatára vonatkozó adatgyűjtést kérdőíves interjú keretében végeztem el 2008. októberében. A kikérdezés során 29 kérdést tettem fel, amelyekre többnyire előre megadott válaszlehetőségek közül (a kérdés jellegének megfelelően) egyet vagy többet lehetett válaszképpen megjelölni. A kérdések között

11 olyan kérdés szerepelt, amelyekre magának a kérdőívet kitöltőnek kellett a választ megfogalmaznia.

Az interjút 3 különböző osztályban készítettem el. A kérdőíveket kiosztottam a gyerekeknek, majd szépen sorban haladtunk végig együtt a kérdéseken. Megvártuk amíg mindenki leírja az adott kérdésre a választ, s csak ezt követően tértünk át a következőre. Ha a gyerekeknek nem volt egyértelmű a kérdés, rövid magyarázatot fűztem hozzá, s ezt pedig olyan módon igyekeztem megtenni, hogy a válaszukat ne befolyásoljam.

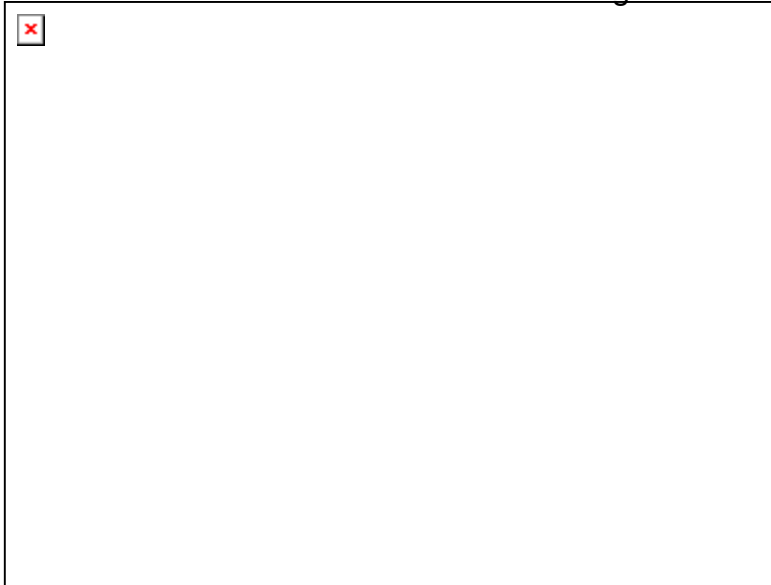
Mintavétel

A kérdőíves felmérést, mint azt már korábban említettem, Nagykőrösön a Petőfi Sándor Általános Iskolában végeztem el, mivel ez a város legnagyobb iskolája, általános és sajátos pedagógiai szolgáltatásainál fogva, alap- és kiegészítő funkcióinak eredményes ellátása következményeként meghatározó alapfokú oktatási intézménye. A 3. a 4. és az 5. évfolyamok egy-egy osztálya töltötte ki a kérdőívet, az osztályok kiválasztását az iskola igazgatója döntötte el.

A kérdőívvel a 8-11 év közötti korosztályt céloztam meg, abban a reményben, hogy ők még olvasnak meséket.

A felmérésben 82 gyerek vett részt. A vizsgálatba bevont tanulók között közel azonos a fiúk és a lányok aránya (46 lány és 36 fiú). A lányok közel 12%-os arányban vannak „túlsúlyban” a fiúkkal szemben.

A felmérésben résztvevők nem szerinti megoszlásban

A kitöltött kérdőívek megoszlása osztályonként a tanulók száma, és neme szerint
(1. kérdés.)

Osztály	Lány	Fiú	Összesen
3.	15 fő	11 fő	26 fő
4.	18 fő	10 fő	28 fő
5.	13 fő	15 fő	28 fő
Összesen	46 fő	36 fő	82 fő

A kitöltött kérdőívek megoszlása korosztályonként, és nem szerint
(2. kérdés)

Korosztály	Lány	Fiú	Összesen
8-9 év közötti	19 fő	11 fő	30 fő
10-11 év közötti	27 fő	25 fő	52 fő

A vizsgálat eredményei

A gyerek családban elfoglalt helye

A családra vonatkozóan fontosnak tartottam, hogy megtudjuk hány gyermek él egy háztartásban, illetve, hogy a megkérdezett gyermek milyen szerepet tölt be ebben a közösségben. Ez a szerep ugyanis nagyon meghatározza a gyermek életét, s befolyásolhatja abban, hogy mi a kedvenc története, meséje.

Testvérek száma nemek szerinti megoszlásban

(3. kérdés)

Nem	Nincs testvérem	Egy testvér	Kettő testvér	Három testvér	Több mint három testvér
Lány	7 fő	17 fő	16 fő	3 fő	1 fő
Fiú	5 fő	18 fő	10 fő	4 fő	1 fő
Összesen	12 fő	35 fő	26 fő	7 fő	2 fő

A gyermek szerepe a családban

(4. kérdés)

Nem	Legidősebb	Középső	Legkisebb
Lány	17 fő	4 fő	16 fő
Fiú	12 fő	8 fő	13 fő
Összesen	29 fő	12 fő	29 fő

Láthatjuk a megkérdezettek mintegy 15 %-nak nincs testvére, A gyerekek 42 %-nak legalább egy testvére van, s így nem meglepő, hogy a gyerekek nagyrészt vagy a legidősebb vagy a legkisebb gyerek szerepét töltik be a családban.

Időbeosztás

Egy 8-11 éves gyermek napi 5-6 órát tartózkodik az iskolában, majd legalább 1-2 órát tölt azzal, hogy felkészüljön a következő napra. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy mennyire leterheltek, elfoglaltak az általam megkérdezett gyerekek. Az iskolán kívül milyen más feladatnak kell eleget tenniük. Marad-e kellő idejük, energiájuk arra, hogy olvassanak, hogy el tudjanak merülni egy-egy történetben.

Különórák nemek szerinti megoszlásban

(5. kérdés)

Nem	Szakkör	Korrepetálás	Nyelvoktatás	Zeneiskola	Sport	Egyéb	Nem jár sehova
Lány	19 fő	3 fő	9 fő	13 fő	19 fő	21 fő	3 fő
Fiú	18 fő	3 fő	11 fő	11 fő	29 fő	0	3 fő
Összesen	37 fő	6 fő	20 fő	24 fő	48 fő	21 fő	6 fő

Erre a kérdésre több választ is bejelölhettek a gyerekek, hiszen több különórájuk is lehet egy héten. A felsoroltakon kívül, egyéb elfoglaltság csak a lányoknál jelent meg, s kivétel nélkül a majorettképzést írták be. A gyerekek 93 %-a jár valamilyen különórára.

A lányoknál 15 fő egy, 16 fő kettő, 11 fő három, míg egy gyerek négy különórán vesz részt hetente. A fiúknál 9 fő egy, 14 fő kettő, 9 fő három, és egy fő négy különböző elfoglaltságot jelölt be a tanórákon kívül.

Mindezt összevetve, úgy gondolom a gyerekek többsége nincs túlterhelve, biztosítva látom számukra a szabadidőt, amelyet remélhetőleg gyakran az olvasásnak szentelnek.

Az olvasás

Az élet minden területén fontos szerepet játszik az olvasás. Ha a gyermek haladni akar az iskolában, felnőttként pedig sikeres szeretne lenni választott munkájában, akkor jól és folyékonyan kell olvasnia. Az olvasást minden nehézség nélkül kellene a gyerekeknek elsajátítaniuk, sőt lényeges lenne, hogy az olvasás tanulása örömforrást nyújtó és önbizalom erősítő alkalom legyen. A jó olvasáskészség elsajátítását követően a gyermek könnyebben felfedezheti, hogy semmi sem szórakoztatóbb, mint egy jó könyv. Megszeretheti a betűk világát.

Szeretsz-e olvasni?

(6. kérdés)

Itt a gyerekeknek meg is kellett indokolniuk a válaszaikat.

3. osztályban a lányok 100%-a nyilatkozott úgy, hogy szeret olvasni. Közülük ketten adtak olyan választ, amelyből kiderül, hogy az olvasás igazi kikapcsolódást, utazást jelent a számukra. Az egyik kislány ezt írta: „Azért szeretek olvasni, mert el lehet képzelni, hogy valaki vagyok”. Ketten írták, hogy olvasni azért jó, mert sokat tanulhatnak belőle. Négy kislány szerint az olvasás sokat segít nekik abban, hogy javuljon a helyesírásuk. Heten pedig azért szeretnek olvasni, mert szép és érdekes történeteket ismerhetnek meg.

Ebben az osztályban csak egy kislány nyilatkozott úgy, hogy nem szeret olvasni, mert nincs kedve hozzá. A többi 12 fiú szeret olvasni, s indokaik hasonlóak voltak a lányokéhoz: tanulhatnak belőle, érdekesek a történetek.

4. osztályban 17 lány szeret olvasni, s egy nem.

Aki nem szeret olvasni a következőt írta: „mert nem tudok szépen olvasni, rengeteg nehéz szó van”. Neki nem sikerült az olvasást készségszintre fejleszteni, nem tanult meg „rendesen” olvasni, folyamatos kudarcok érhatték, s így nem tudja örömét lelteni benne.

A lányok többsége szerint azért jó olvasni, mert a könyvek érdekesek és szépek.

Egy kislány írta: „olvasás közben beleélem magam a történetbe, és nem figyelek semmi másra”

A 4. osztály minden fiú tagja szeret olvasni. Hasonlóan indokolták meg válaszukat, mint a harmadikosok: érdekes történetekkel találkozhatnak.

5. osztályban a lányok közül 11-en, a fiúk közül 13-an írták azt, hogy szeretnek olvasni. Hogy miért szeretnek olvasni, a következő válaszokat adták: sok információt adnak a könyvek, jó elfoglaltság, érdekesek a történetek.

Két lány és két fiú nyilatkozott ebben az osztályban úgy, hogy nem szeretnek olvasni, de csak egy kislány indokolta meg a válaszát: „nincs türelmem hozzá”.

Az általam megkérdezett 82 gyerek közül, csak 6 fő, azaz a megkérdezettek 7%-a nem szeret saját bevallása szerint olvasni. Azoknál, akik szeretnek olvasni a miértekre közel azonos válaszokat kaptam, kivéve azt a három főt, akik kiemelték az olvasás során a képzelet és beleélés jelentőségét.

Milyen gyakran olvasol?

(7. kérdés)

Ennél a kérdésnél felhívtam a gyerekek figyelmét arra, hogy azokra az olvasással töltött időkre vagyok kíváncsi, amelyeket saját kedvtelésből, a maguk szórakoztatására folytatnak, és nem iskolai feladatként. Ugyanis ezeknél a gyerekeknél még a napi házi feladat részét képezi az olvasás.

Osztályonként és nemenként az olvasás gyakorisága

Osztály	Nem	Naponta	Hetente többször	Hetente	Ritkábban
3. osztály	Lányok	4 fő	5 fő	3 fő	3 fő
	Fiúk	4 fő	3 fő	0	4 fő
4. osztály	Lányok	6 fő	3 fő	3 fő	6 fő
	Fiúk	3 fő	3 fő	0	4 fő
5. osztály	Lányok	6 fő	3 fő	1 fő	3 fő
	Fiúk	2 fő	4 fő	5 fő	4 fő
Összesen		25 fő	21 fő	12 fő	24 fő

Az eredmény százalékban kifejezve

✖

Általános következtetést nem vonhatunk le, mivel ahhoz nem elegendő gyermeket vontam be a mintavételbe, de rájuk nézve az eredmény nem túl biztató. A megkérdezettek 29%-a nem olvas legalább hetente egyszer. A fentiekben már láthattuk, hogy csak a gyerekek 7%-a nem szeret olvasni, ők is benne vannak a ritkábban olvasók körében. 18 gyerek viszont korábban azt nyilatkozta, hogy szeret olvasni, mégis ritkán fordít erre időt. Mi lehet ennek az oka? A 18 gyerek közül két gyerek 4, három gyerek 3 különórán vesz részt hetente, a többiek egy-két iskolán kívüli foglalkozást jelöltek be. Mint korábban már egyszer megállapítottam a szabadidő hiánya nem lehet ennek az oka a gyerekek többségénél. Feltételezésem szerint, a gyerekek többsége egyfajta elvárásnak akart megfelelni, amikor úgy nyilatkozott, hogy szeret olvasni.

Szüleid, nagyszüleid, testvéreid olvasnak-e, mesélnek-e neked? (8. kérdés)

Nagyon fontos lenne, hogy a gyermek a szeretteivel együtt építse az olvasás, a mese mítoszt. Ez együttlétet is jelent. Együtt élhetik át a csodát, és játékosan befolyásolhatja a kapcsolatukat.

Osztályonként és nemenként az eredmény

Osztály	Nem	Igen	Nem
3.osztály	Lányok	7 fő	8 fő
	Fiúk	7 fő	4 fő
4. osztály	Lányok	4 fő	14 fő
	Fiúk	2 fő	8 fő
5. osztály	Lányok	6 fő	7 fő
	Fiúk	6 fő	9 fő
Összesen		32 fő	50 fő

A gyerekek 61%-nak nem olvasnak fel, nem mesélnek. Nem jó az eredmény sem a gyerekekre, sem a szülőre nézve, hiszen olyan intimitástól, összekovácsoló erőtől fosztják meg magukat, amelyek évek múltán már nem pótolhatóak. A gyerekek,

amikor ehhez a kérdéshez érkeztünk, rögtön reagáltak szóban is, s többségében úgy gondolták, hogy ők már nagyok ahhoz, hogy bárki is olvasson vagy meséljen nekik. Valóban így lenne? Annyira felgyorsult a világ, és a gyermekek fejlődésének üteme, hogy már a 8-11 éves gyerekek sem igényelnék ezt a kapcsolatformát a szülőikkel, nagyszülőikkel? Így felmerült bennem a kérdés, vajon olvastak, meséltek-e ezeknek a gyerekeknek valamikor a családban? Meggyőződésem, hogy ha valaha ott lett volna a családban ez a fajta varázslat, akkor a gyermek maga kérné ennek a folytatását és fenntartását, annak ellenére, hogy ő is olvas már.

Ki segít a könyvek kiválasztásában? (9. kérdés)

Több választ is bejelölhettek ennél a kérdésnél a gyerekek.

Osztályonként és nemenként az eredmény

Osztály	Nem	Szülő	Könyvtáros	Pedagógus	Egyedül
3.osztály	Lányok	6 fő	3 fő	0	14 fő
	Fiúk	4 fő	1 fő	0	9 fő
4. osztály	Lányok	10 fő	2 fő	0	16 fő
	Fiúk	3 fő	1 fő	0	10 fő
5. osztály	Lányok	4 fő	1 fő	0	9 fő
	Fiúk	6 fő	1 fő	1 fő	12 fő
Összesen		33 fő	9 fő	1 fő	70 fő

A gyerekek 85%-a egyedül választ könyvet, 40%-nak segít a szülő, és csak 11%-a kéri a könyvtáros segítségét olvasmányaik kiválasztásában.

Mit olvasol szívesen? (10. kérdés)

Több választ adhattak meg itt is a gyerekek.

Osztályonként és nemenként az eredmény

Osztály	Nem	Mese	Ifjúsági regény	vers	Egyéb
3.osztály	Lányok	12 fő	2 fő	5 fő	3 fő
	Fiúk	9 fő	1 fő	2 fő	2 fő
4. osztály	Lányok	15 fő	5 fő	0	5 fő
	Fiúk	4 fő	3 fő	1 fő	4 fő
5. osztály	Lányok	7 fő	7 fő	3 fő	1 fő
	Fiúk	10 fő	12 fő	1 fő	2 fő
Összesen		36 fő	30 fő	12 fő	17 fő

.A megkérdezett gyerekek 44%-a szívesen olvas mesét (fiúk 64%-a lányoknak 74%-a). Osztályonkénti megoszlásban nincs számottevő különbség. 3. osztály 75%-a, 4. osztály 68%-a, 5. osztály 61%-a írta azt, hogy szeret mesét olvasni. Egy osztályra nézve nem mondhatjuk, hogy relevánsak az eredmények, de azt gondolom az adatok önmagukban biztatóak. Az ifjúsági regény természetesen már a felső tagozatban kedvelt olvasmány inkább. Sajnos verseket csak a gyerekek 15%-a olvas szívesen, ez nagyon kevés. Az előre megadott három műfajon kívül egyéb olvasmányként ismeretterjesztő könyveket, és különböző folyóiratokat említettek meg.

Mesék a gyermek életében

Ennél a kérdéskörnél azt vizsgáltam, hogy milyen mesetípusokat szeretnek a gyerekek és miért.

Állatmesék

Szereted-e az állatmeséket?

(11. kérdés)

Osztály	Nem	Igen	Nem
3. osztály	Lányok	14 fő	1 fő
	Fiúk	9 fő	2 fő
4. osztály	Lányok	15 fő	3 fő
	Fiúk	4 fő	6 fő
5. osztály	Lányok	8 fő	5 fő
	Fiúk	13 fő	2 fő
Összesen		63 fő	19 fő

A megkérdezett gyerekek 77%-a kedveli az állatmeséket. Nagyon meglepő, hogy az 5. osztályos fiúknál mennyire kedvelt ez a mesetípus. Az ő életkorukban már a kalandnak, az ideálkeresés igényének kellene jelen lennie hangsúlyosabban.

3. osztályban a következőképpen indokolták meg a válaszukat a lányok:

- kedvelik az állatokat
- érdekesek, sok kalandban van részük a szereplőknek
- ezek a mesék nagyon tanulságosak (3 fő).

A fiúk azért kedvelik, mert:

- szeretik az állatokat
- jó történetek.

4. osztályban hasonlóan magyarázták meg a gyerekek válaszaikat. Itt két lány emelte ki csupán a meséből levonható tanulságok fontosságát, egy pedig azért kedveli, mert beszélnek benne az állatok. A fiúk pedig azért kedvelik, mert jó és vicces történeteket dolgoz fel.

5. osztályban ezektől eltérő választ kaptam két kislánytól és egy fiútól.

A két lány válasza: „azért szeretem, mert kifejezi az emberi butaságot.”

„szeretek tanulni más hibájából”

A 11 éves fiú pedig azért olvassa szívesen ezeket a történeteket, mert az állatok emberi tulajdonsággal rendelkeznek.

9 gyermek indokolta meg csupán a mesetípus lényegével a választását, ők hangsúlyozták ki a mese tanító jellegét, s azt, hogy az állatok emberként viselkednek.

Tündérmesék

Szereted-e a tündérmeséket?

(12. kérdés)

Osztály	Nem	Igen	Nem
3. osztály	Lányok	4 fő	11 fő
	Fiúk	1 fő	10 fő
4. osztály	Lányok	12 fő	6 fő
	Fiúk	5 fő	5 fő
5. osztály	Lányok	6 fő	7 fő
	Fiúk	10 fő	5 fő
Összesen		38 fő	44 fő

A felmérésben résztvevők 46%-a szereti a tündérmeséket (lányok 48%-a, a fiúk 44%-a). A legkevésbé kedvelik ezt a mesetípust a harmadikosok, a 4. osztályos lányoknál és az 5. osztályos fiúknál viszont magas azoknak a száma akik szeretik. Teljesen elfogadható, hogy a 11 éves fiúgyermek kedvelik a legjobban ezeket a történeteket, hiszen gyakori benne a férfihősök jelenléte, s általuk nagyon sok kalandban, olykor harcban lehet részük.

Miért szeretik a tündérmeséket?

A 3. osztályos lányok izgalmasnak találják, míg egy kisfiú szerint nagyon varázslatosak.

4. osztályban a lányok többsége a következőt írta indokként:

- aranyos, kedves történetek

- varázslatosak
- varázserejű tárgyak vannak benne.

A fiúk azért kedvelik, mert:

- csodák vannak benne
- átváltoznak az emberek.

5 osztályban a lányoknál erre a kérdésre többségében a következő válaszokat kaptam:

- sok benne a varázslat
- tetszenek a csodás lények
- emberfeletti erővel bírnak a szereplők.

Ebben az osztályban a fiúk is a természetfeletti erők jelenléte miatt kedvelik ezt a mesetípust.

Válaszaikban szinte minden olyan elemet felsoroltak, amelyek a tündérmesék alapjait szolgálják: a csodákat, a varázslatot, varázstárgyakat, átváltozást, természetfeletti erőt. Indoklásaikban a tündérmesék lényegét jobban és többen ki tudták fejezni, mint az állatmesék esetében.

Népmesék

Szereted-e a népmeséket?

(13. kérdés)

Osztály	Nem	Igen	Nem
3.osztály	Lányok	8 fő	7 fő
	Fiúk	6 fő	5 fő
4. osztály	Lányok	7 fő	11 fő
	Fiúk	2 fő	8 fő
5. osztály	Lányok	8 fő	5 fő
	Fiúk	11 fő	4 fő
Összesen		42 fő	40 fő

A gyerekek 51%-a kedveli a népmeséket, fiúk és lányok aránya megközelítőleg azonos. A lányoknak a fele, míg a fiúknak egy kicsivel több mint a fele (53%-a) vallotta azt, hogy szereti ezt a mesetípust. Ha a korosztályt nézzük nem annyira jó a vizsgálat eredménye. A 8-11 éves gyerekek körében már nagyobb szerepet kellene, hogy kapjon a realiztikus mese.

Miért szeretik a népmeséket?

3. osztályos lányok azért, mert:

- szép történetek vannak benne
- a régi korokról nagyon sok mindent megtudhatnak.

A fiúk azért kedvelik, mert:

- érdekesek
- tanulságosak
- vannak benne furfangok.

A 4. osztályban a fiúk és a lányok is hasonló válaszokat adtak. Azért kedvelik, mert:

- jó történetek
- tele vannak tanulsággal
- sokat árul el a múltból.

Az 5. osztályban is az előbb felsoroltakat hozták fel indokként a legtöbben. Egy kislány válaszát azonban kiemelném. Ő a következőt írta: „Kedvelem, mivel én egy faluban élek, ott hallom ezeket a meséket, érdekesek, és fordulatosak, s nagyon sokszor több változatban is megismerhetem ugyanazt a történetet.” Ő még mondhatni „tisztá forrásból” kapja ezeket a történeteket, mesélik neki az idősebbek.

Mai mesék

A mai mesehősök autonóm lények, akik fantasztikus kalandok helyett nagyon is reális földi dolgokba bonyolódnak.

Szereted-e a mai témájú meséket?

(14. kérdés)

Osztály	Nem	Igen	Nem
3.osztály	Lányok	11 fő	4 fő
	Fiúk	3 fő	8 fő
4. osztály	Lányok	12 fő	6 fő
	Fiúk	3 fő	7 fő
5. osztály	Lányok	7 fő	6 fő
	Fiúk	7 fő	8 fő
Összesen		43 fő	39 fő

A gyerekek 52%-a szereti a mai meséket is. A fiúknak 36%-a, a lányoknak 65%-a kedveli ezeket a történeteket. Nagyon szembetűnő a két nem közötti különbség.

Miért szeretik a mai meséket?

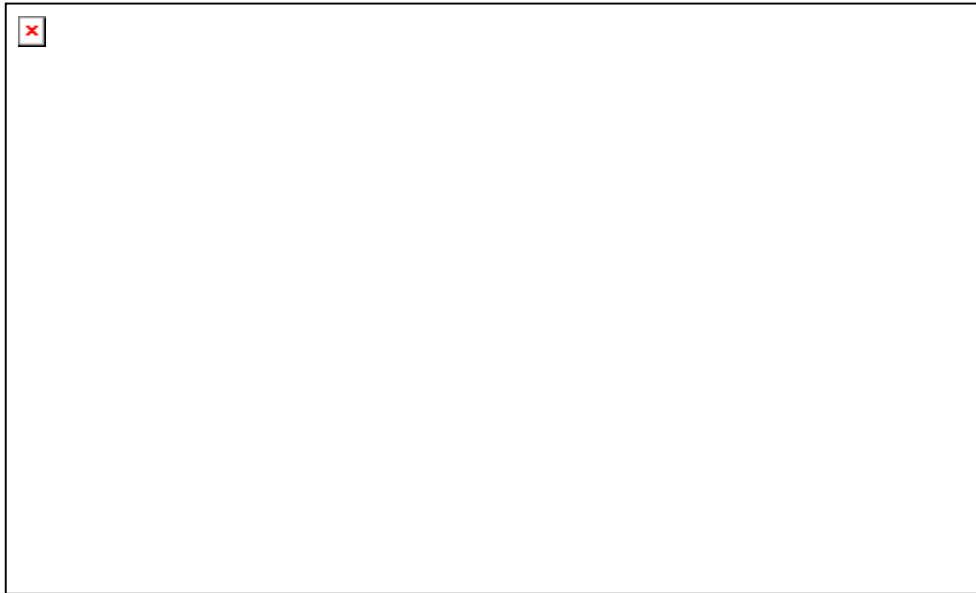
A 3. osztályosok kivétel nélkül izgalmasnak találják a cselekményét.

A 4. osztályosok szerint érdekes és humoros történetek.

Az 5. osztályban ugyanezeket a válaszokat kaptam.

Sokan kedvelik a mai meséket, de igazából nem tudták megindokolni miért, nem tudtak egy különleges, csak a mai mesékre jellemző elemet kiemelni, mint ahogyan azt a korábban tárgyalt mesetípusoknál megtették.

Összehasonlítva az eredmények mesetípusonként

Láthatjuk a diagramon, hogy a legtöbb gyermek az állatmeséket kedveli. Két olyan gyerek volt akik egyik mesetípust sem jelölte meg, egyiket sem szereti. Mind a ketten 5. osztályos fiúk, s mind a ketten azt írták, hogy nem szeretnek olvasni.

Mi a kedvenc meséd, és miért? (15-16. kérdés)

Semmilyen megkötést nem tettem ennél a kérdésnél, nem hangsúlyoztam, hogy csak a könyvek formájában megismert mesék közül válasszák ki a legkedvesebbet. Kíváncsi voltam ugyanis, hogy melyik lesz a jellemzőbb: olvasott mese, vagy valamilyen rajzfilm.

Osztályonként, azon belül pedig nemenként közlöm, hogy mi a kedvenc mese címe, és miért szeretik.

3. osztályos lányok:

- Könyvből megismert mesék:
 - Micimackó, mert kedvesek, aranyosak a szereplők (5 fő)
 - Piroska és a farkas, mert magával ragadja a történet (1 fő)
 - Babits Mihály: Barackvirág, mert izgalmas történet (1 fő)
 - Franklin, a teknős, mert érdekes (1 fő)
 - Rosszcsont Peti, mert nagyon humoros (1 fő)
- Mesefilmek, rajzfilmek:

- Pata-csata, mert izgalom és kaland van benne (1 fő)
- Kém a családban, mert humoros (1 fő)
- H2O - Egy vízcsepp elég, mert sellők vannak benne (4 fő)

3. osztályos fiúk:

- Könyvből megismert mesék:
 - Franklin, a teknős, mert érdekes (1 fő)
- Mesefilmek, rajzfilmek:
 - Tarzan, nem indokolta meg miért kedveli (1 fő)
 - Naruto, mert harcolnak benne (1 fő)

2 fiúnak nincs kedvenc meséje. 6 fiú pedig nem meséket, és nem is mesefilmeket írt, hanem különböző filmcímeket.

4. osztályos lányok:

- Könyvből megismert mesék:
 - Micimackó, nem indokolta meg a választát (1 fő)
 - Bambi, mert aranyos (1 fő)
- Mesefilmek, rajzfilmek:
 - Shrek, mert vicces (1 fő)
 - Scooby Doo, mert izgalmas és humoros (2 fő)
 - H2O - Egy vízcsepp elég, mert tetszik a szereplők ereje (2 fő)
 - Horseland Lovasklub, mert izgalmas (1 fő)

10 lány választát nem tudtam bevenni az értékelésbe, mivel a High school musical című filmet írták kedvencüknek, amelynek semmi köze a mesékhez.

4. osztályos fiúk:

Könyvekből megismerhető mesét nem írt senki kedvencének

- Mesefilmek, rajzfilmek
 - Naruto, mert izgalmas (3 fő)
 - Tini-Nindzsa-Teknőcök, mert sok harc van benne (1 fő)

6 fiúnak pedig nincs kedvenc meséje.

5. osztályos lányok:

- Könyvből megismert mesék
 - Egyszer volt Budán kutyavásár, mert kedvelem a Mátyás királyról szóló történeteket (1 fő)
 - Tíz kicsi maci, mert aranyos (1 fő)
 - A Kis Nicolas, mert nagyon szórakoztató (1 fő)

- Csalmese, nem indokolta meg (1 fő)
- Mesefilmek, rajzfilmek
- Shrek, mert humoros és izgalmas (2 fő)
- Tom és Jerry, nem indokolta (1 fő)

6 lánynak nincs kedvenc meséje.

5. osztályos fiúk:

- Könyvből megismert mesék
- Mátyás az igazságos, nem indokolta meg (1 fő)
- Fehérlófia, mert csodás helyek vannak benne (2 fő)
- Mesefilmek, rajzfilmek
- Shrek , nem indokolta meg (2 fő)
- Tom és Jerry, mert tréfás (1 fő)

9 fiúnak nincs kedvenc meséje.

A felsorolásból rögtön látjuk, hogy a gyerekek kedvenc meséi, ha vannak, a többségnél mesefilmek, rajzfilmek formájában ismerhetők meg. Nagyon magas azoknak az aránya, akiknek nincs kedvenc meséjük. Megjegyzem ide soroltam be azokat a válaszokat is, amelyeket a mese szempontjából nem tudtam értékelni, mivel filmcímet írtak helyette. A fiúk közül összesen csak négyen írtak olyan mesét, amelyeket könyvekből ismerhetnek (fiúknak 11%-a), míg a lányok 33%-a olvashatta kedvenc történetét.

Az eredmény százalékos megoszlásban

A kedvencként megadott mesék, széles skálán mozognak. A legtöbben azok közül, akik könyvből ismerhetik a történetet Micimackó meséit írták kedvencnek (5 fő). Egyetlenegy úgymond klasszikus mese fedezhető fel a kedvencek között, egy harmadikos kislány a Piroska és a farkas történetét kedveli a legjobban. Nagyrészt mai meséket soroltak fel, amelyeknél szembetűnő, hogy egy sem magyar író tollából született.

Nagyon sokan írták a lányok közül (6 fő) a H2O - Egy vízcsepp elég című sorozatot, amely igazából film, ennek ellenére belevettem az elemzésbe, mivel nagyon sok mesemotívumot tartalmaz: emberek változnak át sellővé, természetfeletti erővel rendelkeznek a szereplők stb.

A fentiek alapján úgy látom a gyerekek kedvenc meséiben a legtöbb esetben az állatoké a főszerep. Az indoklások alapján elmondhatjuk, hogy minden korosztályban a lányok és a fiúk egyaránt az izgalmat, és a humort keresik egy-egy történetben. A fiúknál néhányan fontosnak tartják a harcot a mesében, míg a lányokat inkább a kedves meseszereplők ragadják meg.

Ki a kedvenc mesehősöd, és miért? (17. kérdés)

A 3. osztályban 5 lánynak, és 6 fiúnak nincs kedvenc mesehőse.

Lányok kedvenc mesehősei:

- Cleo (2 fő), mert sellő
- Gwen (1 fő)
- Malacka (1 fő)
- Micimackó (2 fő), mert mindenkinek segít
- Rosszcsont Peti (1 fő)
- Superman (1 fő)
- Szilaj (1 fő)
- Zsebibaba (1 fő)

Fiúk kedvenc mesehősei:

- Batman (1 fő)
- Flamingó Kapitány (1 fő), mert megmenti a gyerkeket
- Franklin, a teknős (1 fő)
- Lábalóga Szilveszter (1 fő)

- Superman (1 fő), mert erős

A 4. osztályban 10 lánynak, és 5 fiúnak nincs kedvenc mesehőse

Lányok kedvenc mesehősei:

- Fülel (1 fő), mert kedves
- Jackie Chan (2 fő), mert vicces
- Scooby Doo (1 fő), mert aranyos
- Shrek (1 fő)
- Spartacus (2 fő), mert megment mindenkit
- Tom (1 fő)
-

Fiúk kedvenc mesehősei:

- Jackie Chan (2 fő), mert bátor és erős
- Naruto (2 fő)
- Pókember (1 fő)

5. osztályban 9 lánynak, és 11 fiúnak nincs kedvenc mesehőse.

Lányok kedvenc mesehősei:

- Scooby Doo (1 fő), mert megoldja a rejtélyeket
- Shrek (2 fő)
- Tom (1 fő)

Fiúk kedvenc mesehősei:

- Godzilla (1 fő)
- Jerry (1 fő), mert mindig ő kerül ki győztesen
- Shrek (1 fő)
- Spartacus (1 fő)

A megkérdezett gyerekek 56%-a (24 lány, és 22 fiú) mondta azt, hogy nincs kedvenc mesehőse. Akik válaszoltak erre a kérdésre, azok közül sokan nem indokolták meg válaszukat. A gyerekek kedvenc hősei a legtöbb esetben rajzfilmek szereplői.

Harmadik osztályosoknál még jól elkülöníthetőek a fiúk és lányok által írt mesehősök.

A lányok jellemzően kedves állatfigurákat írtak kedvencüknek, míg a fiúk többségében olyan főhősöket választottak, akik vagy valamilyen kalandba

keverednek, vagy valamilyen jótettet hajtanak végre, és segítik a gyengébbeket. A 4. és az 5. osztályosoknál már hasonlóak a lányok, és a fiúk kedvenc szereplői.

Mi jellemzi a gyerekek kedvenc mesehőseit?

A lányok körében nagyon népszerűek Alan Alexander Milne meséjének hősei. Mind játékállatok, tehát tárgyak, és e tárgyak életre kelnek, mint például a medveboc, aki azonban úgy viselkedik, mint egy embergyerek. A nagy emberi érzések a gyermeki szinten jelennek meg általuk. Ilyen pl. a sértődöttség, mely Fülest jellemzi. Micimackó jellemének fő vonása, hogy jóindulatú és segítőkész. Gyakran éri kudarok, de ezeket nem vallja be, úgy tesz, mintha a dolgok alakulása az ő döntése és kedve szerint történne. Malacka gyakran füllent, és füllentéseinek az a célja, hogy jobb színben tűnjék fel mások előtt. Nehéz helyzetben könnyen megfutamodik, nem ő a bátrak bátra. Zsebibaba pedig a félelmeiktől és megfontolásoktól mentes erőteljes életösztönt példázza.

Nagyon kedvelik még a gyerekek Shrek alakját, akinek olyan kalandokban kell részt vennie, mint a régi mesékben a királyfinak. A kalandok hasonlóak azzal a különbséggel, hogy ennek során a királyfinak tanúbizonyságot kell tennie a bátorságáról, de Shrek esetében erről nincs szó, tettei mögött nincsen semmilyen magasabb cél, az ő alakja csupán szórakoztatja a gyerekeket.

Valamilyen természetfeletti erővel rendelkező főhősök: Cleo, Gwen, Superman.

A világ egyensúlyának helyreállítása, a rossz, a gonosz legyőzése a célja legtöbb mesehősnek: Superman, Batman, Flamingó Kapitány, Jackie Chan, Spartacus, Naruto, Pókember, Gwen, Godzilla. Ők már a mai kor meséinek szereplői. Igaz, hogy a jóért küzdenek, de többségük olyan agresszív eszközökkel, amelyek már akciófilmekbe illenek: verekednek, szuperfegyverekkel lövöldöznek.

A többi mesehős pedig – akikről nem tettem külön említést - mindig valamilyen szórakoztató kalandba keveredik.

Szoktál-e a mesékhez rajzokat készíteni? (18. kérdés)

Az előre megadott válaszlehetőségek közül többet megjelölhettek a gyerekek.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Iskola feladatként	Saját kedvtelésből	Nem készít
3. osztály	Lány	8 fő	10 fő	2 fő
	Fiú	9 fő	5 fő	1 fő
4. osztály	Lány	16 fő	8 fő	1 fő
	Fiú	7 fő	4 fő	2 fő
5. osztály	Lány	3 fő	6 fő	2 fő
	Fiú	6 fő	5 fő	7 fő
Összesen		49 fő	23 fő	15 fő

A gyerekek többsége (60%-a) iskolai feladatként, míg 28%-a saját örömeire is készít rajzokat a mesékhez.

Találsz ki magad is meséket?

(19. kérdés)

Azokat a gyerekeket, akik találnak ki meséket, kértem, hogy mondják meg azt is, hogy leírják a történetet vagy elmesélik valakinek.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Csak kitalálja	Leírja	Elmeséli	Leírja és elmeséli	Nem
3. osztály	Lányok	4 fő	1 fő	3 fő	0	7 fő
	Fiúk	0	3 fő	2 fő	5 fő	1 fő
4. osztály	Lányok	0	5 fő	3 fő	1 fő	9 fő
	Fiúk	1 fő	2 fő	0	2 fő	5 fő
5. osztály	Lányok	2 fő	1 fő	1 fő	6 fő	3 fő
	Fiúk	1 fő	3 fő	2 fő	3 fő	6 fő
Összesen		8 fő	15 fő	11 fő	17 fő	31 fő

Az eredmény diagramban ábrázolva

Nagyon biztatóak az eredmények, a gyerekek 62%-a nyilatkozta, hogy szokott különböző történeteket írni, kitalálni. A lányoknak 41%-a, a fiúknak 33%-a nem mozgatja meg képzeletének ezt a szegletét, nem fonja a mese hálóját önállóan. A gyerekek válaszaiból kiderült, hogy a gyerekek testvéreiknek, szüleiknek, s a legjobb barátjuknak mesélik el a saját történeteiket.

Eljátsszod-e a meséket? (20. kérdés)

Az előre megadott válaszlehetőségek közül többet is bejelölhettek a gyerekek.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Testvérrel	Iskolában	Könyvtárban	Nem
3. osztály	Lányok	4 fő	6 fő	0	6 fő
	Fiúk	2 fő	4 fő	0	5 fő
4. osztály	Lányok	3 fő	10 fő	0	5 fő
	Fiúk	0	4 fő	0	6 fő
5. osztály	Lányok	1 fő	5 fő	0	7 fő
	Fiúk	3 fő	8 fő	0	7 fő
Összesen		13 fő	37 fő	0	36 fő

A megkérdezett gyerekek 56%-a előadja a meséket.

Minden osztálynál magas azoknak a száma, akik azt írták, hogy az iskolában eljátsszák a meséket. Nagy valószínűséggel az iskolában alkalmazzák a mesedramatizálás módszereit. Otthon, a testvérekkel már nem sokan (13-an) jelenítik meg a meséket. A lányoknak 39%-a, a fiúknak 50%-a játssza el a történeteket. A könyvtárat egyetlenegy gyermek sem jelölte meg.

Megbeszéled-e valakivel az olvasmányaidat? (21. kérdés)

Az előre megadott válaszlehetőségek közül többet is bejelölhettek a gyerekek.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Szülő	Nagyszülő	Testvér	Barát	Pedagógus	Könyvtáros	Nem
3. osztály	Lányok	12 fő	7 fő	9 fő	6 fő	2 fő	1 fő	1 fő
	Fiúk	8 fő	0	2 fő	1 fő	0	0	3 fő
4. osztály	Lányok	8 fő	3 fő	4 fő	3 fő	1 fő	1 fő	9 fő
	Fiúk	3 fő	1 fő	0	2 fő	0	0	5 fő
5. osztály	Lányok	8 fő	5 fő	3 fő	4 fő	2 fő	0	1 fő
	Fiúk	9 fő	2 fő	4 fő	1 fő	0	0	6 fő
Összesen		48 fő	18 fő	22 fő	17 fő	5 fő	2 fő	25 fő

A gyerekek 70%-a igényli, hogy megbeszélje az olvasottakat valakivel. Legtöbben a közeli családtagokkal osztják meg élményeiket. Csak két gyermek jelölte meg a könyvtárost, ez nagyon kevés. Az adatokból kiderül, hogy a lányoknak nagyobb szükségletük van arra, hogy megvitassák az olvasottakat. A lányoknak a 24%-a, a fiúknak a 39%-a nem beszél meg senkivel az olvasmányait.

Vannak-e saját mesés vagy más könyveid? (22. kérdés)

Mind a 82 gyermek azt írta, hogy vannak saját könyvei.

Kitől szoktad kapni a könyveket és milyen alkalomból? (23. kérdés)

A legtöbb gyermek a közeli családtagoktól kapja a könyveket, s leginkább valamilyen ünnepre (karácsony, születésnap, névnap). Spontán, minden különösebb ok nélkül nem szoktak könyvet kapni.

Egy harmadikos kislány a jeles bizonyítványáért szokott szüleitől könyvet kapni.

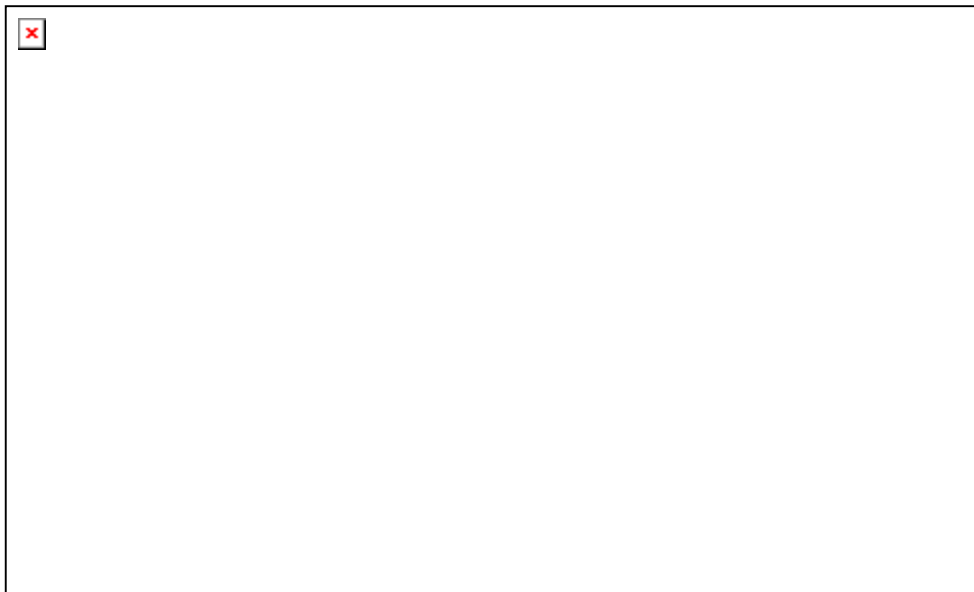
Egy ötödikes kislány pedig azt írta: „saját magamtól, a zsebpénzemből vásárolok könyvet”.

A könyveken kívül milyen formában találkozol még a mesékkel? (24. kérdés)

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Televízió	Rádió	Videokazetta	Hangkazetta	DVD-lemez	Egyéb
3. osztály	Lányok	14	3	12	4	14	3
	Fiúk	9	1	5	1	11	2
4. osztály	Lányok	17	0	11	1	17	6
	Fiúk	10	0	2	1	9	5
5. osztály	Lányok	10	1	5	1	11	1
	Fiúk	15	0	11	0	15	1
Összesen		75	5	46	8	77	18

Az eredmény diagramon ábrázolva

A legtöbben a televízió és a DVD-lemezek által találkoznak még a mesékkel. Egyéb forma alatt a gyermekek a számítógépet és mozielőadásokat értették.

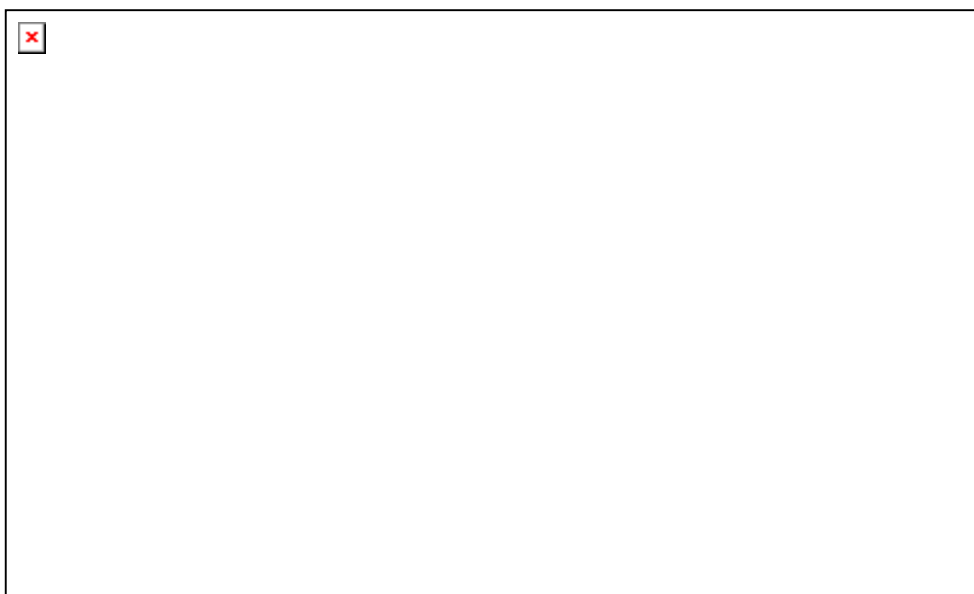
Milyen formában találkozol a leggyakrabban a mesékkel? (25. kérdés)

Előre megadtam válaszlehetőségként az olvasást, más forma esetén viszont nekik kellett beírniuk a választ.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Olvasás	Televízió	DVD	Számítógép
3. osztály	Lányok	6	7	2	0
	Fiúk	6	3	2	0
4. osztály	Lányok	0	12	4	2
	Fiúk	1	5	3	1
5. osztály	Lányok	1	8	4	0
	Fiúk	1	13	1	0
Összesen		15	48	16	3

Az eredmény diagramon ábrázolva

A megkérdezettek több mint fele a leggyakrabban a televízióban vetített mesékkel találkozik. Ijesztően kevés azoknak a gyerekeknek a száma, akik olvasás útján ismeri meg a meséket. A legtöbben a harmadik osztályban olvasnak.

Szabadidő

Mit csinálsz szívesen szabadidődben? (26. kérdés)

Nem adtam meg előre válaszlehetőséget, önállóan sorolhatták fel kedvenc elfoglaltságaikat. Arra voltam ugyanis kíváncsi, hányan írják bele az olvasást, mint kedvenc időtöltést.

A gyerekek kedvenc szabadidős tevékenysége osztályonként, és nemenként

Osztály	Nem	Játék	Olvasás	Sportolás	Számítógépezés	Televíziózás
3. osztály	Lányok	12 fő	4 fő	4 fő	2 fő	7 fő
	Fiúk	6 fő	4 fő	5 fő	2 fő	3 fő
4. osztály	Lányok	13 fő	5 fő	6 fő	7 fő	9 fő
	Fiúk	1 fő	1 fő	5 fő	7 fő	7 fő
5. osztály	Lányok	5 fő	2 fő	3 fő	4 fő	4 fő
	Fiúk	5 fő	1 fő	11 fő	12 fő	4 fő
Összesen		42 fő	17 fő	34 fő	34 fő	34 fő

A gyerekek szabadidejükben a legszívesebben játszanak, különösen igaz ez a harmadikos és negyedikes lányokra. A sportolást, számítógépezést, és televíziózt ugyanannyi gyerek írta be kedvenc időtöltésének. Kiugróan magas az 5. osztályos fiúk körében azoknak a száma, akik szabadidejükben szívesen sportolnak, számítógépeznek. A gyerekeknek mindössze 21%-a írta azt, hogy szabadidejében szívesen olvas. Ez nagyon alacsony szám, holott korábban a gyerekek 93%-a nyilatkozta azt, hogy szeret olvasni. Itt ismét felvetődik bennem annak a gyanúja, hogy a gyerekek többsége elsősorban az elvárásoknak megfelelő választ adta arra a kérdésre, hogy szeret-e olvasni.

A szabadidős tevékenységek megoszlásának grafikonon való megjelenítése

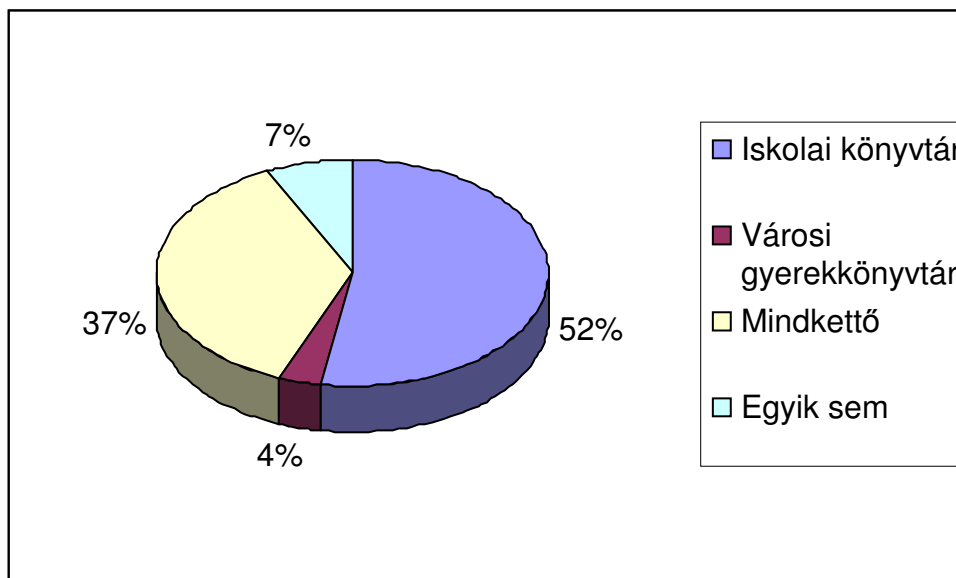
A könyvtár a gyermek életében

Milyen könyvtárnak vagy tagja? (27. kérdés)

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Iskolai könyvtár	Városi gyerekkönyvtár	Mindkettő	Egyik sem
3. osztály	Lányok	8 fő	0	7 fő	0
	Fiúk	4 fő	0	5 fő	2 fő
4. osztály	Lányok	13 fő	0	5 fő	0
	Fiúk	5 fő	1 fő	3 fő	1 fő
5. osztály	Lányok	6 fő	0	7 fő	0
	Fiúk	7 fő	2 fő	3 fő	3 fő
Összesen		43 fő	3 fő	30 fő	6 fő

Az eredmény százalékos megoszlásban

Láthatjuk a gyerekek 93%-a könyvtári tag. Többségében csak az iskolai könyvtárnak tagjai. A lányoknak 100%-a, a fiúknak 83%-a tagja valamelyik könyvtárnak.

Szeretsz-e könyvtárba járni? (28. kérdés)

Ennél a kérdés kértem indokolják meg azt is, ha szeretnek könyvtárba járni, és azt is, ha nem.

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Igen	Nem
3. osztály	Lányok	15	0
	Fiúk	7	4
4. osztály	Lányok	12	6
	Fiúk	6	4
5. osztály	Lányok	10	3
	Fiúk	12	3
Összesen		62	20

Az eredmény százalékos megoszlásban

A lányoknak 80%-a , a fiúknak 69%-a jár szívesen könyvtárba.

Az osztályok, valamint a fiúk, és a lányok hasonló indoklásokat írtak, mindkét esetben.

Akik szeretnek könyvtárba járni azért, mert:

- érdekes és szép könyvek vannak
- szeretek olvasni

- több könyv közül választhatok
- kedves a könyvtáros néni
- ingyen hozzájuthatok a könyvekhez.

Akik nem szeretnek könyvtárba járni azért nem, mert:

- nem szeretek olvasni
- nincs időm
- csöndben kell lenni.

Milyen gyakran látogatsz el a könyvtárba? (29. kérdés)

Az eredmény osztályonként, és nemek szerint csoportosítva

Osztály	Nem	Hetente	Kéthetente	Havonta	Ritkábban	Nem járok könyvtárba
3. osztály	Lányok	4 fő	1 fő	1 fő	9 fő	0
	Fiúk	1 fő	2 fő	0	5 fő	3 fő
4. osztály	Lányok	4 fő	2 fő	1 fő	10 fő	1 fő
	Fiúk	2 fő	2 fő	0	1 fő	5 fő
5. osztály	Lányok	5 fő	4 fő	2 fő	2 fő	0
	Fiúk	3 fő	2 fő	1 fő	6 fő	3 fő
Összesen		19 fő	13 fő	5 fő	33 fő	12 fő

Az eredmény százalékos megoszlásban

Az osztályok, és a nemek között nincs nagy eltérés ebben a kérdésben. Szembetűnő, hogy 12 fő nem jár könyvtárba, annak ellenére, hogy csak hatan mondták azt, hogy nem tagjai egyetlenegy könyvtárnak sem. A gyerekek többsége ritkán látogat el a könyvtárba, annak ellenére, hogy 76%-a szeret ott lenni.

Összegzés

Nem lehet releváns 82 gyerek segítségével végzett felmérés eredményének összegzése, de legalább figyelmeztető példa lehet arra, hogy nagyon kell ügyelni a gyerekek értékrendjének alakulására.

A felmérésből kiderül, hogy a gyerekek ismerik a különböző mesetípusokat, többségében kedvelik is őket, de manapság ritkán találkoznak igazi mesékkel. Az igazság az, hogy jó mesékkel, amelyek igazán hathatnak a gyermek személyiségének fejlődésére csak a könyvekben találkozhatnak, de mint a felmérésből is kiderül, a gyermekek többsége nem a könyveket részesíti előnyben, és sajnos a családtagok sem fordítanak arra kellő figyelmet, hogy megfelelő meséhez juttassák a gyermekeket.

A legtöbb gyerek a meséket leggyakrabban a televízióban, vagy DVD-lemezen nézi meg. A legnagyobb hátránya ennek az, hogy a képi elemeket készen kapja, nem szükséges, hogy a fantáziáját megmozgassa. A másik probléma, hogy azt nézik, amit a televízió kínál, s valljuk be főleg a kereskedelmi csatornákon látható mesék elég sok aggodalomra adnak okot. Sajnos a felmérésben résztvevő gyerekeknél is ezek a mesék a dominánsak. Milyenek is ezek a „mesék”? A legtöbb mesének a történetét, korábban feldolgozták filmben is. A filmváltozatok többségénél ki van téve a korhatárt jelölő karika, de a meséknél nem, pedig a cselekmény a mesékben is ugyanannyi agressziót tartalmaz, mint a filmben. A mesék cselekménye és a története a legtöbb esetben egy akciófilmnek is megfelelne, és a gyermeket korlátlanul érhetik a belőlük származó negatív hatások. A másik tendencia a magyar mesék hiánya. A televízió is japán és amerikai eredetű meséket sugároz. Mit nyújthatnak ezek a mesék egy teljesen más kultúrában szocializálódó gyerek számára? Egyértelműen semmit. Sőt a televízió és a filmek képi világa még jobban elválasztja a szülőket a gyermekeiktől, hiszen a sok idegen nevet meg sem tudják jegyezni, nemhogy a történetbe belelátnának. Így a szülők elveszítik a kontrolljukat a gyermek szellemi fejlődése felett.

A gyerekek kedvenc meséi sajnos nem szolgálják azt a célt, amelyet egy mesének kellene: nem segíti a gyermeket. Nem segít megtalálni az élet értelmét. Nem segíti át a félelmeit. Nem segíti a személyiségük fejlődését.

A kedvenc mesehősök is ezekből a történetekből kerülnek ki. Ők a példaképek, s többségében sajnos azt sugallják, hogy a nyers erő elegendő a győzelemhez. Hiába

jók, ugyanolyan agresszív viselkedési mintát nyújtanak, mint a történetek negatív szereplői. A gyerekek álmvilágát és mesealakjait felváltották a lélektelen robotok, a gépcsodák, amelyek elsősorban a feszültséget és az agresszív ösztönöket táplálják a gyermekben, mintsem a kreatív játékszellemet.

Nem is csoda, hogy ezek után a gyerekek kevesebbet olvasnak. A televízió, a filmek hozzá szoktatták őket a gyors váltásokhoz, az egymást követő gyors cselekményekhez, s már a könyvektől is ezt várják.

A nagykőrösi gyermekkönyvtár munkatársával készített interjúból kiderül, hogy a könyvtárlátogató gyerek számára elsődleges szempont az illusztráltság a könyv kiválasztásánál. A mai témájú mesék sokkal színesebb formában jelennek meg, így ezeket jobban kedvelik a gyerekek. A népmesékre, amelyekből a legtöbbet tanulhatnának, külön fel kell hívni a figyelmüket.

Sajnos azt kell, hogy mondjam a gyerekek nagyon távol kerültek a mese varázsától. De ez elsősorban nem az ő hibájuk, hanem a miénk, felnőtteké. Együttesen felelős ezért az egész társadalom: a család, az iskola, a könyvtár. Nem szánunk rájuk elég időt, hogy a mese segítségével itt a jelenben megalapozzuk a jövőjüket.

Mit tehetnénk, hogy ezt a folyamatot megállítsuk?

A család a társadalomba való beilleszkedés elsődleges színtere. A szülővel való azonosulás során egyrészt spontán veszi át a gyermek a szülők viselkedésmódját, de tudatosan is igyekszik olyanná válni, mint akire felnéz. Azok a gyerekek olvasnak többet, akik könyves környezetben nőnek fel, akiknek mesélnek a szüleik, akik maguk is olvasnak. A gyermekkönyvtáros tapasztalata is azt igazolta, hogy nagyon fontos az otthoni példa. Fontos, hogy a gyermeknek olvasson a szülő, s később együtt olvassanak. A szülőknél tudatosítani kell, hogy a televízió nem pótolja a meghitt együttlétet, a tévézés nem helyettesíti a mesélést. Törekedjenek arra a szülők, hogy a napot egy mese elmondásával zárják a gyermekük számára, ami a mindennapi rohanó világba egy kis megnyugvást, állandóságot, színt vihet a gyermek életébe.

Az Amerikai Egyesült Államokban felismerték ennek a jelentőségét, megkezdték a tanácsadást szülők számára. A mesemondást főiskolai és egyetemi kurzusokon oktatják. A szülőket különböző írásos anyagokon keresztül szólítják meg, s tájékoztatják őket a felelősségükről. Hazánkban a Magyar Olvasótársaság próbálkozott hasonlóval: kiadásában olyan szórólapp funkció betöltő füzet jelent meg, amelyben az olvasásfejlesztés gyakorlatát a családra terjesztette ki. Az átlagos szülő

nyílvánvalóan nem fog szakirodalmat bújni arról, hogy miként kedveltesse meg gyermekével a könyvet. Ebben a füzetben viszont saját felmerülő kérdéseit látja viszont, s kapja meg a válaszokat. Például ilyen kérdéseket tartalmaz: „Tiltsam a tévétől, videótól?”, „Mit tegyek...hol kezdjem?” stb.¹⁵ Ez a füzet hasznos tanácsokkal láthat el minden szülőt. Sajnos a gyakorlatban személyesen nem találkoztam vele, pedig fontos volna minél szélesebb körben terjeszteni. El kellene juttatni olyan intézményekbe, ahol gyakran fordulnak meg a szülők: szülői értekezleteken, nevelési tanácsadókba, orvosi várótermekbe, könyvtárakba, könyvesboltokba.

.A másodlagos szocializáció legfontosabb színhelye az óvoda, iskola. Az iskola célja, hogy a gyermek a megszerzett tudáson kívül elsajátítsa azokat a normákat is, amelyeket a társadalom fontosnak tart. Meg kell tanulniuk a viselkedés szabályait, fejleszteni problémamegoldó képességüket, és ki kell alakítaniuk magukban egy jövőképet. Ezzel szemben a pedagógusoktól azt halljuk, egyre több a problémás gyerek, egyre nagyobb az érdektelenség, figyelmetlenség, agresszió. A Magyar Olvasótársaság kiadásában megjelent *Segített a könyv, a mese* című kötetben vallomásokat lehet olvasni óvónőktől, pedagógusoktól, akik a mese segítségével igyekeztek olyan légkört teremteni, amely alkalmassá válik a hatékonyabb oktatáshoz. Nem új felfedezés, hogy a kölcsönös bizalom kialakulásának legrövidebb útja a könyveken, a meséken keresztül vezet. Alsó tagozatos osztályoknál a tanítónak a tanórából rá kellene szánni csupán 10 percet a meseolvasásra, így a gyerekek iskolai munkáját is oldottabbá, élvezetesebbé tehetné, és a gyermek életében egy újabb színtér lenne, ahol megjelenik a mese. Fontos lenne, hogy a mese több szinten kifejtsse hatását: játsszák el vagy készítsenek rajzokat hozzá. Szervezzenek az osztálynak alkalmanként foglalkozást a könyvtárba, hogy megismerkedjenek jobban a könyvek világával.

A pedagógusoknak szülőértekezlet keretén belül tájékoztatniuk kell a szülőket a felelősségükről: fel kell hívni a figyelmüket a korlátlan televíziózás veszélyeire.

A legnagyobb felelőssége és lehetősége a mai világban, ebben a kérdésben a könyvtárnak van. Fel kell vállalnia a könyvtárnak a mesék olvasásának népszerűsítését a gyermekek körében. Vissza kell nekik adni a mesék varázsát.

¹⁵ Szávai Ilona: Olvasásfejlesztés két nézetből. In: Fordulópont, 2000. 8. sz. p.108-109.

Nagyon fontos lenne elsősorban a szülők, de a pedagógusok figyelmét is felhívni a televízióban sugárzott mesék veszélyeire, valamint meg kell ismertetnünk őket a „valódi” mese erejével.

Mit tehet a könyvtáros?

1. Jó kapcsolatot alakít ki az oktatási intézményekkel: iskolákkal, óvodákkal.
2. Iskolai, óvodai csoportokat hív meg a könyvtárba, ahol játékos formában ismerkednek meg a gyerekek a könyvtárban található mesekönyvekkel.
3. Segíti a gyermeket a könyvek kiválasztásánál, ajánl neki életkori sajátosságának megfelelő irodalmat.
4. Időt szentel a gyermek olvasmányélményeinek meghallgatására.
5. Meseterápiás foglalkozások tartása.
6. A mese jótékony hatásáról előadást tart szülőknek, pedagógusoknak.
7. A helyi lapokban felhívja a szülők figyelmét arra, hogy milyen fontos a gyerekeknek a mesélés.
8. Családi vetélkedők szervezése, amelynek központi témája a mese.
9. Olvasóklubok létrehozása
10. A mesékhez kapcsolódóan különböző pályázatok kiírása: meseíró pályázat, rajzpályázat stb.
11. Gyermeknek írjanak ajánlót kedvenc meséjükéről, s azt megjelentetni a helyi sajtóban, vagy az intézmény saját ajánlójában, honlapján.

Természetesen ezek megvalósításához anyagi és személyi feltételekre is szükség van, de a társadalomnak közös érdeke, és segítenie kell, hogy minél több harmonikus, stabil gyermeki személyiség induljon el a felnőtté válás rögös útján. S ahogyan a gyermekkönyvtáros is mondta: „Az élet dolgaiban a meséken keresztül kezd kiigazodni a gyermek”.

Irodalomjegyzék

1. Könyv a meséről : az emberiség emlékezete / Petrolay Margit . - Budapest : Trezor Kiadó, 1996.
2. Segített a könyv a mese: vallomások életről, irodalomról, olvasásról / szerk. Bartos Éva . - Budapest : Magyar Olvasótársaság, 1999.
3. Olvasásfejlesztés két nézetből / Szávai Ilona .- Fordulópont, 2000. 8. sz. – 108-110 p.
4. Műnemek és műfajok/ Csorba Piroska . – Miskolc: Szeptember Kiadó, 2002.
5. Tükröződő holdmesék : öngyógyító gyerektörténetek / Bimbó Zoltánné . - Eger : Ignác Kvk., 2003.
6. A mese bővölete és a bontakozó gyermeki lélek / Bruno Bettelheim .- [Budapest] : Corvina, 2004.
7. Mesepoétika : írások meséről, gyerekekről, könyvekről / Boldizsár Ildikó . - Budapest : Akad. K., 2004.
8. Kőrös körül körös-körül / Erdélyi Erzsébet . - Nagykőrös : Nagykőrös Város Önkormányzata, 2006.
9. A mese szerepe az anyanyelvi nevelésben / Gasparicsné Kovács Erzsébet . – Könyv és Nevelés, 2007. 3. sz. – 102-106. p.
10. http://www.nagykoros.hu/pdf.php?pdfurl=onkormanyzat/doc/helyzet_nagykoros_vegso.pdf (2008.október 10.)
11. <http://www.petofi-nkoros.sulinet.hu/lskol%C3%A1nkr%C3%B3l.htm> (2008. október 10.)
12. Szóbeli közlés: Demcsikné Tóth Éva a Petőfi Sándor Általános Iskola és Diákotthon könyvtárosa. Nagykőrös, 2008. október 3.
13. Interjú Sipos Ildikó gyermekkönyvtárossal. Nagykőrös, 2008. október 20.

Kérdőíves interjú

1. Milyen nemű vagy?

Fiú Lány

2. Hány éves vagy?

8-9 10-11 12-13

3. Hány testvéred van?

Nincs testvérem Egy Kettő Három Több mint három

4. A testvéreid között Te vagy a

Legidősebb Középső Legkisebb

5. Jársz valamilyen különóra?

Szakkör

Korrepetálás

Nyelvoktatás

Zeneiskola

Sport

Egyéb: _____

Nem

6. Szeretsz-e olvasni ?

Ha igen, miért?

Ha nem, miért nem?

7. Milyen gyakran olvasol?

Naponta

Hetente többször

Hetente

Ritkábban

8. Szüleid, nagyszüleid, testvéreid olvasnak, mesélnek-e neked?

Igen Nem

9. Ki segít a könyvek kiválasztásában?

Szülő Könyvtáros Pedagógus Egyedül választom ki

10. Mit olvasol szívesen?

Meséket Ifjúsági regényeket Verseket Egyéb: _____

11. Szereted-e az állatmeséket?

Ha igen miért? _____

Nem

12. Szereted-e a tündérmeséket?

Ha igen miért? _____

Nem

13. Szereted-e a népmeséket?

Ha igen miért? _____

Nem

14. Szereted-e a mai témájú meséket?

Ha igen miért? _____

Nem

15. Mi a kedvenc meséd?

16. Miért ez a kedvenc meséd?

17. Ki a kedvenc mesehősöd és miért?

18. Szoktál a mesékhez rajzokat készíteni?

Igen, iskolai feladatként Igen, saját kedvtelésből Nem

19. Találsz ki magad is meséket?

Igen Nem

Ha igen : - leírod? _____
- elmeséled valakinek: _____

20. Eljátszod-e a meséket?

Testvéreiddel Iskolában Könyvtárban

Nem

21. Megbeszéled-e olvasmányaidat valakivel?

Szülő Nagyszülő Testvér Barát Pedagógus Könyvtáros

Nem

22. Vannak-e saját mesés vagy más könyveid?

Igen Nem

23. Kitől szoktad kapni a könyveket, és milyen alkalomból?

24. A könyveken kívül, milyen formában találkozol még a mesékkel?

Televízió Rádió Videokazetta Hangkazetta DVD-lemez

Egyéb: _____

25. Melyik a gyakoribb találkozásiforma a mesékkel?

Olvasás

Egyéb _____

26. Mit csinálsz szívesen a szabadidődben?

27. Milyen könyvtárnak vagy tagja?

Iskolai könyvtár

Városi gyerekkönyvtár

Egyik sem

28. Szeretsz-e könyvtárba járni?

Ha igen miért? _____

Ha nem miért? _____

29. Milyen gyakran látogatsz el a könyvtárba?

Hetente

Kéthetente

Havonta

Ritkábban

Nem járok könyvtárba

Köszönöm szépen a válaszokat!

Interjú Sipos Ildikó gyermekkönyvtárossal

Beszélgetés folytattam a nagykőrösi Arany János Kulturális Központ gyerekkönyvtárának munkatársával. A gyermekkönyvtárnak 850 beiratkozott tagja van. Az olvasók legnépesebb táborát a 8-11 éves gyerekek alkotják 400 fővel.

- Hogyan kerülnek először kapcsolatba a gyerekek a könyvtárral?
- A legtöbb gyermek óvodai vagy iskolai csoporttal érkezik először hozzánk. Nagyon kevés azoknak a gyerekeknek a száma, akiket szüleik vezetnek be a könyvtár varázslatos világába. A mi feladatunk, hogy tovább fokozzuk az érdeklődésüket, és rendszeres látogatóinkká váljanak. Hangsúlyoznom kell, hogy nagyon fontos az otthoni példa. A családban történik a megalapozás, ha azt látja, hogy a szülei olvasnak, nagy valószínűséggel a gyerek is szívesebben tölti az idejét könyvek társaságában.
- Mi érdekli leginkább a gyerekeket? Milyen történeteket olvasnak szívesen ?
- Meséket, verseket egyaránt kedvelik.
- Milyen típusú meséket kedvelnek a gyermekkönyvtár olvasói?
- A fiúknak az állattörténetek, a lányoknak a tündérmesék a legkedvesebbek. Szeretik a népmeséket, bár ezekre fel kell hívni a figyelmüket. A mai témájú mesék könnyebben megragadják a gyerekeket, mivel azok sokkal színesebb formában jelennek meg. Nagyon fontos számunkra az illusztráció, gyakran az alapján választják ki olvasmányaikat.
- Beszámolnak általában az olvasmányélményeikről?
- Változó. Van olyan gyerek, aki magától elmondja mennyire tetszett vagy nem tetszett neki az adott könyv, de van, aki csak az érdeklődésünk nyomán mondja el tapasztalatát.
- Fontos a mese a gyermek életében?
- Nagyon fontos lenne, csak sajnos nem fordítanak kellő figyelmet a családban a meseolvasásra. Az élet dolgaiban a meséken keresztül kezd kiigazodni a gyermek. Tapasztalataim szerint azok a gyerekek, akik rendszeresen hallgatnak mesét olvasó személyé válnak. Munkám során igyekszem a szülők figyelmét is felhívni a mese fontosságára, s a visszajelzések engem igazolnak. Évekkel ezelőtt egy anyuka látogatott el hozzánk kicsi gyermekeivel,

beszéltem neki a meseolvasás jótékony hatásáról. Az anyuka megfogadta tanácsomat, s nagyon sokat olvasott a gyermekeinek televíziózás helyett is. A gyerekek már iskolások nagyon szépen, és könnyen meg tanultak olvasni. Nem is olyan régen az anyuka felfigyelt arra, hogy azt a mesét fogják vetíteni a televízióban, amelyet ő is nagyon szeretett gyerekkorában, s gondolta megnézhetnék az ő fiai is. Bekapcsolta nekik a készüléket és magukra hagyta őket. Félóra elteltével benézett hozzájuk, s látja, hogy a televízióban megy a történet, de az ő két gyermeke könyvvel a kezében ül és olvas. Ekkor érezte igazán úgy, hogy megérte a fáradságot, olvasó embereket nevelt.

Nagykőrösön a gyermekkönyvtár munkatársai nagyon sokat tesznek azért, hogy a gyerekek újra foglalkozzanak a mesékkal. A népmesenapjára például egy pályázatot hirdettek meg „Mesés barkácsoló” címmel, amelyben a gyerekek különböző technikákkal készíthették el kedvenc meséjük szereplőit, vagy egy jelenetet a történetből.

Hasonló megmozdulásra a jövőben is készülnek. A tervei között szerepel még egy előadássorozat is, ahol a szülőknek, pedagógusoknak a figyelmét szeretnék felhívni a mese személyiségfejlesztő hatására.

Petőfi Sándor Általános Iskola és Diákotthon könyvtára

A könyvtár alapterülete 65 m². A könyvtár nyitva tartása hivatalosan 22 óra.

Állománya kb. 12000 kötet könyvet tartalmaz. Az állomány kb. 10%-át teszik ki a mesekönyvek. Sajnos nagyon régiek, s igen silány állapotban vannak.

A könyvtárban televízió és DVD-lejátszó is szolgálja az igények kielégítését. Az internetet előzetes bejelentkezéssel használhatják a gyerekek, de kizárólag kutatásra, iskolai feladatok elkészítésére vehetik igénybe. A könyvtári teendőket felsőfokú pedagógiai végzettséggel látja el egy személy, főállásban.

A könyvtárba az iskola bármelyik diákja ellátogathat, de csak 2. osztálytól szabad könyveket kikölcsönözniük. A kölcsönzés határideje két hét.

A könyvtáros 2008 szeptemberében vette át az állomány gondozását, így a gyerekek kölcsönzési szokásairól még nem tudott elegendő tapasztalatot szerezni

Az eddigi gyakorlata alapján elmondta, hogy leginkább az alsó tagozatosok látogatnak el a könyvtárba, s közülük kerül ki az az 50-60 gyerek, akik rendszeresen kölcsönöznek szépirodalmi műveket, meséket. A válogatás során többnyire nem igénylik a segítséget. Kérdésekre, hogy szokott-e valamilyen visszajelzést kapni a diákoktól egy-egy könyv vissza hozatalát követően, vagy törekszik-e arra, hogy a gyerekekkel megbeszélje az olvasmányélményeket: határozott nem volt a válasz.

Válogatás a „Mesés barkácsoló” című pályázat alkotásaiból

„Repülő kastély”

„Királylány”

„Sárkány”

„Öreghalász és a tenger”

„Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj”